

Kasvunvara on käytetty

Kohtuutalouden ratkaisut

Sisällys

Alkusanat.....	3
1. Mikä kohtuutus?	4
Mitä on kohtuutus?.....	5
Kohtuutuksen alkulähteillä.....	6
Kohtuutus ei ole yksioikoista talouslaskun tavoittelua.....	8
2. Miksi me tarvitsemme kohtuutusta?	10
Kasvu ja luonnon asettamat rajat.....	10
Vihreää kasvua vai kohtuutusta?.....	14
Voiko talous kasvaa ikuisesti?.....	16
Teknologia yksin ei pelasta.....	18
Irti kasvupakosta.....	18
Kestämättömästä kehityksestä kohtuutukseen.....	20
3. Polkuja kohtuutukseen	22
Uusia mittareita päätöksenteon tueksi.....	23
Rajoitukset ratkaisevat ympäristöongelmia.....	24
Miten turvata hyvinvointi ilman kasvua?.....	25
Talous voi olla muutakin kuin voittojen tavoittelua.....	26
Eettiset pankit ja aikapankit.....	27
Ekokylistä mallia kohtuuteen.....	29
Elämäntavan kohtuullistaminen.....	29
Kuluttajasta kansalaiseksi.....	31
Talous haltuun yhteistyöllä ja sivistyksellä.....	31
4. Muutos tehdään yhdessä	34
Muutos on mahdollinen.....	34
Kohtuutus on kansainvälinen ja kasvava liike.....	35
Jokainen voi vaikuttaa.....	36
Lähdeluettelo	38

Suomen Luonnonsuojeluliitto

Suomen luonnonsuojeluliitto ry
www.sll.fi

Kirjoittaja: Anna Latva-Pukkila
Toimitus: Heidi Moisio
Kannen kuva: Henriikki Hetemaa / Vastavalo.fi
Taitto: Anu Vironmäki
Paino: Erweko Oy, Helsinki
Paperi: MAXI Offset
Julkaisuvuosi: 2015

ISBN [NID]: 978-952-9693-74-0
ISBN [PDF]: 978-952-9693-75-7

Kiitokset: Annukka Aho, Markku Aho,
Hanna Aho, Tuomo Alhojärvi,
Jan Otto Andersson, Otto Bruun,
Pia Engström, Iina Heikkilä,
Timo Järvensivu, Kristian Koskinen,
Elina Laurén, Sirkku Manninen,
Jarna Pasanen, Heikki Simola,
Leo Stranius, Risto Sulkava ja
Kristoffer Wilén.

Julkaisuun on saatu tukea Koneen Säätiöltä.

Alkusanat:

Muutoksen aika on nyt

Kasvunvara on käytetty. Maapallo ei keltä nykyisen kaltaista kulutusta. Vaikka talouden kasvattamisen ja ympäristöhaittojen välistä kytköstä ei ole onnistuttu katkaisemaan, politiikassa vallitsee yhä hämmästyttävä yksimielisyys siitä, että talouskasvu on ainoa tie hyvinvointiin. Kasvu on itseisarvo, jonka alle niin ekologiset kysymykset kuin ihmistenkin hyvinvointi alistetaan toistuvasti. Luonnonsuojeluun tähtääviä toimia hyllytetään jatkuvasti sillä verukkeella, että ne häiritsevät ja hidastavat talouskasvua.

Kasvukritiikki on kuitenkin voimistumassa. Eri-laiset uuden talouden liikkeet haastavat voiton-tavoittelua, kilpailua ja kulutusta korostavan kasvutalouden. Yksi niistä on degrowth eli *kohtuutalous*. Se pyrkii rakentamaan talousmallia, jossa hyvinvointi ei ole riippuvainen kasvusta. Kohtuutalouden ratkaisuisa perustana ovat maapallon kantokyvyn rajat, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja demokratia.

Myös Luonnonsuojeluliiton käynnistämä kohtuutaloushanke on yksi avaus uusien vaihtoehtojen etsinnässä. Kohtuutalouden teemoihin on pureuduttu seminaareissa, tapahtumissa ja teksteissä yhdessä tutkijoiden, paikallistoimijoiden ja muiden aktiivien kanssa. On ollut rohkaisevaa huomata, miten paljon intoa ja kipinää tärkeäksi kokemamme aihe herättää. Kohtuutalous elää jo nyt – siitä mainio esimerkki on Kohtuus vaarassa -liikkeen yhteisöllinen toiminta Pohjois-Karjalassa. Kohtuustoiminta, joka rakentuu eri-ikäisten ja erilaisista taustoista tulevien ihmisten kohtaamiselle, tekemiselle ja toisiltaan oppimiselle, inspiroi ja antaa toivoa tulevaisuuteen.

Miten karistaa kasvun pakko harteilta ja kulkea kohti kohtuuden kulttuuria? Käsissäsi oleva julkaisu *Kasvunvara on käytetty – Kohtuutalouden ratkaisut* on tiivis tietopaketti kohtuutaloudesta. Sen tarkoituksena on antaa tavalliselle ihmiselle työkaluja puhua taloudesta ja eväitä viedä kohtuuden kulttuuria eteenpäin. Julkaisussa avataan kohtuutalouden käsitteitä sekä tarkastellaan ympäristön, talouden ja hyvinvoinnin kytköksiä.

Kohtuutalouden tarjoamia ratkaisuja ja taloudellisen toiminnan vaihtoehtoisia muotoja havainnollistetaan esimerkein. Julkaisu antaa lukijoille myös virikkeitä keskusteluun: ”Pohdittavaksi”-kysymykset haastavat tutkimaan taloutta uusin silmin. Punaisena lankana kulkee ajatus aktiivisista kansalaisista, jotka voivat yhdessä rakentaa ekologisesti kestävä ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa.

Julkaisun teemat ovat ajankohtaisempia kuin koskaan ja koskettavat meitä kaikkia. Talouden toimintaa on muutettava, jotta maapallo voidaan säilyttää elinkelpoisena. Rohkaisen jokaista ennakkoluulottomaan taloudesta keskustelemiseen, itsestäänselvyyksien kyseenalaistamiseen ja uusien ratkaisujen etsimiseen – oli kyse teorioista, käytännön ideoista tai vaikkapa politiikkaan vaikuttamisesta. Kohtuutaloutta voi rakentaa monella tapaa. Kyse ei ole kuitenkaan yksilövalinnoista, vaan kohtuutalouden tulee kytkeytyä yhteiskunnallisiin ratkaisuihin. Vain näin toiminnastamme tulee vaikuttavaa.

Kenelläkään ei tarvitse olla lopullisia ratkaisuja tai valmiita vastauksia jokaiseen kysymykseen. Yhdessä voimme kuitenkin vaikuttaa muutoksen suuntaan.

Anna Latva-Pukkila

Kirjoittaja on kauppatieteiden maisteri ja aikuiskasvatus-tieteilijä, joka työskentelee Luonnonsuojeluliiton kohtuutaloushankeeseen koordinaattorina.

1.

Mikä kohtuutus?

Kohtuutus on sosiaalisesti oikeudenmukaista taloutta ja toimintaa, joka huomioi maapallon kantokyvyn rajat. Se on sekä moniulotteinen käsite että yhteiskunnallinen liike, joka tavoittelee talouskasvusta riippumatonta hyvinvointia. Tässä luvussa perehdytään tarkemmin kohtuutalouden käsitteeseen, lähtökohtiin ja päämääriin. Mistä kohtuutaloudessa on kyse?

Voiiko kasvutaloutta yhdistää ympäristön kantokyvyn vaalimiseen? Tästä on käyty kriittistä keskustelua 1970-luvun alusta lähtien. Termi *degrowth* mainittiin ensimmäisen kerran Rooman Klubin vuonna 1972 julkaiseman *Kasvun rajat* -raportin jälkimainin-geissa. Ympäristökirjallisuuden klassikoksi nousut raportti varoitti, että maapallon luonnonvarat eivät riitä rajattoman kasvun tavoitteluun.

2000-luvun alussa *degrowth*-käsite lanseerattiin uudelleen vastauksena kärjistyneille ympäristöongelmille, talouskriiseille ja sosiaaliselle kurtistumiselle. Degrowth oli tehokas slogan, joka onnistui nostamaan kasvun rajat takaisin keskusteluun. Ranskalaisen taloustieteen professori **Serge Latouchen** mukaan käsite on vaikeasti vesitettävissä oleva poliittinen iskulause, jolla sanoudutaan irti rajattoman kasvun tavoittelemisesta¹.

Aktivistien tunnuslauseesta muotoutui pian monimuotoinen kansainvälinen liike. Syntysijoiltaan Ranskasta degrowth laajeni ympäri maailmaa, ja on saanut jalansijaa esimerkiksi Italiassa, Saksassa, Espanjassa, Ruotsissa ja Kanadassa. Degrowth on saavuttanut kasvavassa määrin suosiota muun muassa ympäristöliikkeen keskuudessa. Se on vakiinnuttanut asemansa myös akateemisen tutkimuksen kohteena.

Suomeen degrowth rantautui vuoden 2010 alussa, jolloin tutkijat ja ympäristöaktivistit perustivat verkostomaisesti toimivan degrowth-liikkeen ja sen epävirallisen sähköpostilistan. Samana vuonna kauppatieteilijät **Timo** ja **Paavo**

Järvensivu aloittivat degrowth-projektinsa ja perustivat degrowth.fi -blogin. Myös **Jarna Pasasen** ja **Marko Ulvilan** kirjoittama kirja *Vihreä uusjako – Fossiilikapitalismista vapauteen*² herätti keskustelua, samoin kuin heidän ulkoministeriölle toimittamansa *Sustainable Futures* -kirja³.

Vuoden 2010 huippukohta oli Luonnonsuojeluliiton syyskuussa järjestämä Kasvu murroksessa -konferenssi, joka houkutteli Helsingin Vanhan ylioppilastalon täydeltä ihmisiä kuuntelemaan kohtuutalouden kansainvälisiä kärkinimiä: Serge Latouche, britti **Tim Jackson** ja kanadalainen **Peter Victor**.⁴

Käsite

Kohtuutus

Degrowth on käännös ranskan kielen sanasta *décroissance*, joka tarkoittaa vähentämistä. Sanalle on ehdotettu monenlaisia suomennoksia: *ei-kasvu*, *myötämäki*, *kasvun purkaminen*, *laskutalous*, *kasvuvapaus* ja *kohtuutus*. Tässä julkaisussa käytämme pääsääntöisesti termiä ”kohtuutus”. Yksi suomalainen sana ei kuitenkaan riitä kuvaamaan kaikkia degrowthin merkitysvaihtoehtoja. Talouskeskeinen sana voi hämärtää varsinaista viestiä eli vapautumista talouskasvukeskeisyydestä. Toisaalta sanaparin ensimmäinen termi ”kohtuus” on helposti ymmärrettävissä: kohtuus kaikessa ja kaikille. Kohtuus viittaa oikean tasapainon etsimiseen - niin puute kuin silmitön tuhlaaminen on pahasta.

1 Latouche (2010)

2 Ulvila & Pasanen (2010)

3 Ulvila & Pasanen (2009)

4 Ks. esim. Järvensivu (2015)

” Talouskasvun tavoittelun katsotaan johtavan yhä vakavampiin ympäristöongelmiin ja estävän hyvän elämän.

Ales Krivec

Alan tutkimus on virinnyt Suomessakin, mutta kohtuutalous ei ole jäänyt vain akateemiseksi keskusteluksi. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden järjestämät degrowth-piknikit ovat esimerkkejä kasvukriittisestä toiminnasta. Kohtuutaloutta rakentavat myös paikalliset kohtuusliikkeet Joensuussa ja Salossa.⁵ Samanlaisia asioita hieman erilaisilla painotuksilla ovat edistäneet lukuisat muutkin uuden talouden liikkeet.⁶

Mitä on kohtuutalous?

Kohtuutalous on samalla käsite ja yhteiskunnallinen liike, jolle on mahdoton antaa yhtä määritelmää. Liikkeellä on useita suuntauksia ja alan kirjallisuuden sisällä on painopiste-eroja, oli kyse yhteiskunta-analyysistä, toimintatavoista tai politiikkasuosituksista. Yhdistävä perusta näille liikkeille on ennen kaikkea kriittisyys kasvua kohtaan. Kohtuutalous kyseenalaistaa talouskasvun roolin hyvinvoinnin lähteenä ja yhteiskunnallisena päämääränä. Se tahtoo syrjäyttää talouskasvun yhteiskuntaa ja ajatteluamme hallitsevana ideologiana. Kohtuutalouden puolestapuhujien mukaan maailmanlaajuisista ympäristökriisiä

ei voida ratkaista pelkästään tuottavuuden, teknologian, ekotehokkuuden tai talouskasvun avulla. Talouskasvun tavoittelun katsotaan pikemminkin johtavan yhä vakavampiin ympäristöongelmiin ja estävän hyvän elämän.

Luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin turvaamisen nimissä kohtuutalous kannattaa vapaaehtoisia ja suunnitelmallista tuotannon ja kulutuksen vähentämistä kestäväälle tasolle. Vähentämisen ohella kohtuutalous korostaa laadullista muutosta tuotannossa ja kulutuksessa. Asioita on opittava tekemään paitsi vähemmällä, ennen kaikkea paremmin. Kyse ei ole taantumuksesta tai paluusta vanhaan, vaan pyrkimyksestä löytää uudenlaisia tapoja luoda hyvää elämää tasapainossa luonnon kanssa.⁷

Kohtuutalous ajaa talouden politisoimista ja vaihtoehtoisten ratkaisumallien tuomista poliittisen päätöksenteon piiriin. On tunnustettava, että talous on aina poliittista: talouden rajat ja toimintatavat määrittyvät aina yhteisössä tietoisien tai tiedostamattoman politiikan seurauksena. Kohtuutalouden voi ymmärtää arvomaailmana, joka asettaa luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin talouskasvun tavoittelun edelle.

5 Ks. Kohtuus vaarassa -liike (www.kohtuusvaarassa.com) ja Salon TasausKohtuusPaja (www.tasauskohtuuspaja.net)

6 Lue lisää uuden talouden liikkeistä: Jakonen & Silvasti (2015)

7 Kohtuutalouden käsitteistöä ja määritelmiä ovat käsitelleet muun muassa D'Alisa, Demaria & Kallis (2015), Järvensivu (2015), Järvensivu & Järvensivu (2011) ja Latouche (2010).

” Ympäristön vahingoittaminen syö hyvinvointimme perustaa.

Suomalaisessa keskustelussa kohtuutaloutta käytetään yleisesti nimityksenä ajattelulle, joka tarjoaa vaihtoehdon talouskasvun tavoittelulle. Tutkijat Timo ja Paavo Järvensivu määrittelevät degrowth.fi-sivustolla kohtuutalouden ainakin kolmen tason käsitteeksi ja liikkeeksi:

1. Talouskasvun ideologian ja talouden kulttuurisen ylivoiman kyseenalaistaminen – talous palautuu itseisarvosta välineeksi.
2. Talousjärjestelmän uudistaminen sellaiseksi, että se ei lähtökohtaisesti eriarvoista eikä kriisiydy kasvuttomuuden myötä. Yhteiskunnan instituutioiden uudistaminen siten, että ne toimivat vakaasti ilman talouskasvua.
3. Tuotannon ja kulutuksen vähentäminen teknologisen kehityksen rinnalla, jotta globaaleihin ekologiisiin kriiseihin voidaan tarttua.

Kohtuutalouden alkulähteillä

Kuten edellä todettiin, kohtuutalous ei ole yksiselitteinen käsite, vaan pikemminkin viitekehys, jonka alla erilaiset ideat, ajattelun perinteet, käytännön aloitteet ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen kohtaavat.

Kohtuutalouteen ovat vaikuttaneet muun muassa erilaiset yhteiskunta- ja ympäristöfilosofiat, ekologinen taloustiede ja ympäristöaktivismi. Kyseessä ei siis ole pelkkä talouskäsite. Vaikka kohtuutalous on sanana ilmestynyt taloudelliseen, poliittiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun vasta viime vuosikymmeninä, sen välittämällä ajatuksilla on pitkä historia. Eri alkulähteiden hahmottelu tarjoaa keinoja ymmärtää monimuotoista kohtuutalousajattelua⁸:

1. Ekologia

Ihmisen vaikutus ympäröivään luontoon on ollut voimakkaasti hyödyntävä ja tuhoava. Talouskasvun ja luonnonympäristöjen tuhoutumisen välistä yhteyttä ei ole onnistuttu katkaisemaan. Ekologinen näkökulma korostaa ekosysteemien it-

seisarvoa: ekosysteemejä ei tulisi ymmärtää vain resursseina tai palveluina. Kohtuutalous painottaakin luonnonsuojelun tärkeyttä. Olennaista on tunnistaa maapallon kantokyvyn rajat, ja huolehtia, että ekosysteemit pysyvät terveinä ja toimintakykyisinä. Näkökulma korostaa, että ihminen ei elä irrallaan muusta luonnosta. Ympäristön yhteishyvä vahingoittaminen syö hyvinvointimme perustaa. Emme tule toimeen ilman puhdasta vettä, ilmaa ja metsiä.

2. Kehityskritiikki

Antropologisen kehityskritiikin perinne kyseenalaistaa kulutusyhteiskunnan toimintaperiaatteet sekä kritisoi länsimaista elämäntapaa ja käsitystä edistyksestä. Kehityskritiikoiden mukaan länsimainen kehitysajattelu nojaa liikaa talouskasvuun, kestävämmään kulutukseen ja yksilökeskeiseen kilpailumentaliteettiin. Kohtuutalous pyrkii tekemään pesäeron kestävämmän kehityksen käsitteeseen, sillä sitä pidetään vesittyneenä ja merkityksensä menettäneenä ilmauksena. Kestävästä kehityksestä puhuttaessa korostetaan ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden tasapainoa, mutta käytännössä ekologinen ja sosiaalinen kestävyys ovat jääneet talouskasvutavoitteen alle.

Kulttuurinen näkökulma pitää talusteorioiden peruskäsitettä *homo economicus* liian yksinkertaistavana. Käsite ihmisestä rationaalisen ja itsekkäänä toimijana, jota motivoi ensisijaisesti hyötyjen ja voittojen maksimoiminen tulisi hylätä ja korvata laajemmalla ihmiskuvalla. Kulttuurinen näkökulma painottaa lahjoihin, jakamiseen ja vastavuoroisuuteen perustuvia taloudellisia suhteita. Ihmisille on annettava mahdollisuus kukoistaa ihmisinä, ei pelkästään kuluttajina⁹.

3. Hyvä elämä ja onnellisuus

Kohtuutalous ottaa kokonaisvaltaisesti huomioon hyvän elämän ja kyseenalaistaa talouskasvun ja hyvinvoinnin yhteyden. Onnellisuustaloustieteen tutkimuksissa on huomattu, että tulotason merkitys onnellisuuden lisäämisessä pienenee tietyn

8 Kohtuutalouden alkulähteitä ovat luokitelleet esimerkiksi Demaria, Schneider, Sekulova & Martinez-Alier (2013), joiden artikkelia on käytetty tämän osion pääasiallisena lähteenä.

9 Jackson (2009)

Tana Teel

pisteen jälkeen.¹⁰ Kun perustarpeet on tyydytetty, hyvinvointi, onnellisuus ja tyytyväisyys elämään kumpuavat muualta kuin aineellisesta yltäkylläisyydestä: perhesuhteista, terveydestä, ystävistä, mielekkästä tekemisestä, oikeudenmukaisuudesta ja osallistumisesta yhteiskunnan rakentamiseen. Kulutuksen vähentämistä ei koeta tienä ankeaan ja rajoittuneeseen, vaan entistä merkityksellisempään ja monipuolisempaan elämään.

4. Ekologinen taloustiede

Kohtuutalouden talousteoreettinen tausta juontaa juurensa ekologiseen taloustieteeseen. Keskeisiä ajattelijoina ovat olleet muun muassa **Nicholas Georgescu-Roegen, Herman Daly ja Kenneth Boulding**. Ekologisen taloustieteen lähtökohtana on näkemys, jonka mukaan maapallon kantokyky on rajallinen. Tämä tosiasia tulisi huomioida vahvemmin niin talousjärjestelmän toiminnassa, talouspolitiikassa kuin taloustieteessäkin. Talous on ekosysteemin alajärjestelmä, jossa toimitaan rajallisten luonnonvarojen ehdoilla. Rajaton kasvu ei ole mahdollista maailmassa, jonka materiaaliset resurssit ovat rajalliset. Ekonomisti

Kenneth Boulding on verrannut maapalloa avaruusalukseen, jossa kaikki hyödynnettävä materia on rajallista, ja siksi taloudenkin pitäisi tunnustaa nämä rajat.

Esimerkki

Vihreäkin kulutus on kulutusta

Vihreää kuluttamista on tarjottu ratkaisuksi ympäristökriisiin. Kohtuutalousajattelijoiden mukaan luontoa ei voi suojella tai köyhyyttä poistaa kasvattamalla kulutusta. Vihreyden varjolla meille on helppo myydä yhä enemmän "kestäviä", "ekologisia" ja "entistäkin vihreämpiä" tuotteita. Serge Latouche irvailleekin, että kestävä kehitys on muuttunut merkitykseltään vesittyneeksi ilmaukseksi, joka voidaan "paina vaikka pulloveden etikettiin". Tätä myyntilausetta emme tule kuulemaan: "Osta vähemmän". Kuitenkin juuri vähentämistä länsimaissa ja muissa ylikuluttavissa väestöryhmissä ensisijaisesti tarvitaan.

¹⁰ Ks. esim. Costanza, Hart, Posner & Talberth (2009), WWF Suomi (2010)

” Vähentäminen ilman yhteiskunnallisia muutoksia johtaisi lamaan, työttömyyteen ja yhteiskunnan epävakauteen.

Patrik Göthe

5. Demokratia

Kohtuutalouden esittämät vaihtoehtoiset ajatus- ja toimintamallit kytkeytyvät tiiviisti neuvottelevaan demokratiaan. Kohtuuden yhteiskunta voidaan saavuttaa ainoastaan demokraattisin keinoin ja vapaaehtoisen päätöksenteon kautta, ei ulkoisen pakon sanelemana. Kohtuuteen siirtymistä ei pidetä uhrautumisena tai niukkuutena, vaan mahdollisuutena määritellä uudelleen hyvän elämän elementtejä. Demokraattista päätöksentekoa on lisättävä. Kansalaisilla tulisi olla nykyistä enemmän aitoja mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Talouden demokratisoimisen ja politisoimisen näkökulmasta on myös oleellista kysyä, keitä talous koskettaa ja ketkä siitä osaavat, kykenevät ja saavat puhua. Suomalaisesta talouskeskustelusta välittyy helposti mielikuva, että taloudesta saavat ja osaavat puhua vain ”oikeat asiantuntijat”.¹¹ Kohtuutalous kuitenkin painottaa, että taloudesta puhuminen ja talouden tulkinta eivät ole vain valikoituneiden asiantuntijoiden tai niin sanottujen talousviisaiden yksinoikeuksia. Meistä jokainen osallistuu päivittäin talouden rakentamiseen – talous on kaikkien yhteinen asia.

6. Oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukaisuus on kohtuutalouden kulmakivi. Lähtökohtana on, että kaikkien ihmisten elin ehdot tulee turvata ympäristön kantokyky huomioiden. Moni kohtuutalousajattelija painottaa, että ympäristökysymykset liittyvät aina myös sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Oikeudenmukaisuus tarkoittaa muun muassa tuotannon ja kulutuksen tasa-arvoista vähentämistä. Siten kohtuu-

talous haastaa erityisesti ylikuluttavaa globaalia pohjoista muuttumaan. Resursseja ja vaurautta tulisi jakaa uudelleen globaalien etelän ja pohjoisen välillä. Länsimaissa vaurautta pitäisi mieluummin jakaa kuin kasvattaa. Oikeudenmukaisuuden tulee ulottua myös tuleville sukupolville.

Kohtuutalous ei ole yksioikoista talouslaskun tavoittelua

Joskus luullaan virheellisesti, että kohtuutalous tavoittelee yksioikoisesti talouslaskua ja bruttokansantuotteen supistamista. Talouden lasku ei kuitenkaan ole itseisarvo suurimmalle osalle liikkeen kannattajista. BKT:n pienenemisen sijaan kohtuutalous tavoittelee ekologisesti kestävästä ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa, joka ei ole materiaalisesti tai kulttuurisesti riippuvainen kasvusta. Kohtuutalous on siis pikemminkin talouskasvun pakon kyseenalaistamista. Meidän tulee kuitenkin varautua siihen, että talouskasvu todennäköisesti vähenee, kun luonnonvarojen käyttö vähennetään kestäväälle tasolle.

Kohtuutalous ei myöskään ole yhtä kuin taantumasta johtuva talouslasku. Päinvastoin – taantuma kertoo kasvutalouden epäonnistumisesta. Eräs kansainvälisen degrowth-liikkeen motoista onkin: *”Your recession is not our degrowth”*. Kasvuttomuudella on kasvuyhteiskunnassa tuhoisat seuraukset, ja siksi vähentämisen rinnalla tulee rakentaa sellaista yhteiskuntaa, jossa kasvu ei ole hyvinvoinnin edellytys. Pelkkä vähentäminen ilman yhteiskunnallisia muutoksia johtaisi lamaan, työttömyyteen ja yhteiskunnan epävakauteen.

¹¹ Jakonen & Silvasti (2015), s. 287–289; Alhojärvi, Ryyänen, Toivakainen & Van Der Wekken (2015)

Ali Inay

Moni kohtuutalousajattelijä korostaa, että elintason tulee nousta siellä, missä eletään puutteessa. Usein puhutaankin ”sosiaalisesti kestävästä kohtuutaloudesta” (socially sustainable degrowth). Tiettyjen ihmisryhmien on saatava edes kohtalaiset elinolosuhteet, kun taas ylikuluttavissa luokissa materiaalista kulutusta tulee kaventaa kovastikin. Enemmistö meistä suomalaisistakin kuuluu joukkoon, joka käyttää liikaa maapallon resursseja.¹² Jatkuvan kasvun kulutus-kulttuurissa elintason nousulle ei ole nähty tarpeelliseksi asettaa ylärajaa, ja kulutuksen määrä

on lisääntynyt rajusti viimeisten vuosikymmen-ten aikana.

Kasvu voi olla mielekäästä tietyillä sektoreilla. Tarvitsemme lisää hyviä asioita, kuten mahdollisimman vähäpäästöistä energiaa, ekologista ruoantuotantoa, kasvissyöntiä sekä yhdyskuntasuunnittelua, joka vähentää ihmisten liikkumistarvetta ja kannustaa kulkemaan kävellen, polkupyörällä ja junalla. Kasvusta ei kuitenkaan pitäisi tehdä järjestelmätason pakkoa. Kasvunjälkeisessä yhteiskunnassa kasvu tai kasvuttomuus lakkaa olemasta itsetarkoituksellinen tavoite.

Pohdittavaksi

- ▶ Tarkastele termejä *degrowth* ja *kohtuutalous*. Millaisia mielikuvia sanat herättävät? Onko kohtuutalous mielestäsi toimiva suomennos? Mitkä ovat eri termien hyvät ja huonot puolet?
- ▶ Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja havaitset kohtuutalouden lähtökohtien ja omien arvojesi välillä? Millainen tulokulma tuntuu sinulle läheisimmältä? Miten sinä määrittelisit kohtuutalouden?
- ▶ Miksi kulutus kasvaa, vaikka se ei tutkimusten mukaan tee meistä onnellisempia? Miten ympäröivä yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat kulutustottumuksiimme?
- ▶ Kuvittele, miltä näyttäisi kohtuutalouteen perustuva yhteiskunta. Millaisia asioita kohtuutalouteen voi kuulua? Entä millaisia asioita ei?
- ▶ Talouskasvun kyseenalaistaminen ei ole helppoa, koska koko yhteiskuntamme ja elämäntapamme on kietoutunut kasvun tavoittelun ympärille. Pohdi, millaisilla väitteillä kasvun välttämättömyyttä yleensä puolustetaan. Miten kasvun puolustajille voi vastata?

2.

Miksi me tarvitsemme kohtuutaloutta?

Kasvunvara on käytetty. Luonnonvarojen ylikulutus, kiihtyvä ilmastonmuutos, pitkittyneet talous- ja velkakriisit sekä kasvava eriarvoisuus pakottavat arvioimaan kasvutaloutta uusin silmin. Tässä luvussa pureudutaan ympäristönsuojelun, hyvinvoinnin ja talouden kytköksiin. Miksi me tarvitsemme kohtuutaloutta?

Talousjärjestelmämme on kaikilla mittareilla tarkasteltuna kestävämmällä pohjalla. Nykyiset tuotanto- ja kulutusmäärämme ylittävät maapallon kantokyvyn moninkertaisesti, ja luonto köyhtyy ennennäkemättömällä vauhdilla. Tutkijat ovat huolissaan lajien sukupuuttoaallostasta. Ihmisen aikaansaama elinympäristöjen muutos hävittää jokaisella vuosikymmenellä yhä lisää kasvi- ja eläinlajeja. Ilmastonmuutos kiihdyttää ilmiötä edelleen.

Samaan aikaan kuilu rikkaiden ja köyhien välillä on kasvanut. Maailmassa on enemmän vaurautta kuin koskaan, mutta se on jakautunut äärimmäisen epätasaisesti. Eriarvoisuus on lisääntynyt useimmissa valtioissa viimeisten 30 vuoden aikana, myös Suomessa. Rikkain prosentti maailman väestöstä omistaa lähes puolet kaikesta maailman varallisuudesta. Vaikka äärimmäisessä köyhyydessä elävien ihmisten määrä onkin vähentynyt, 1,2 miljardia ihmistä ansaitsee yhä vähemmän kuin 1,25 dollaria päivässä jääden näin Maailmanpankin määrittelemän köyhyysrajan alapuolelle.¹³

Kasvutalous on epäonnistunut myös omilla mittareillaan: se ei ole tuonut vakautta ja kasvua toivotulla tavalla. Toistuvat talous- ja velkakriisit ovat osoittaneet globaalien talousjärjestelmien haavoittuvuuden, ja useissa maissa on eletty pitkään hitaan tai nollakasvun aikaa. Kasvua tavoitellaan nyt luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin kustannuksella. Tarve saada talous kasvamaan hinnalla millä hyvänsä rajoittaa esimerkiksi kykyämme ratkaista ilmastonmuutoksen kaltaisia ympäristöhaasteita.

Nämä seikat ovat osoituksia siitä, että kyse on rakenteellisesta ongelmasta. Vallitsevat toiminta-

tavat ovat niin ekologisesti, sosiaalisesti kuin taloudellisesti kestävämpiä. Kasvun rajojen tultua vastaan moni on alkanut kyseenalaistaa kasvun tavoittelun mielekkyyden.

Kasvu ja luonnon asettamat rajat

Ympäristöperustaisen kasvuhuolen lähtökohdista ovat kiihtyvällä tahdilla kärjistyneet ympäristöongelmat ja luonnonvarojen ylikulutus. Talouden kasvu on historiallisesti kulkenut käsi kädessä energian- ja materiankulutuksen kanssa, ja samalla kasvihuonekaasupäästöt sekä luonnonvarojen kulutus on lisääntynyt. Tarkastelemme maapallon kantokyvyn rajoja ja talouden suhdetta kolmesta näkökulmasta: ilmastonmuutos, planetaariset rajat ja ekologinen jalanjälki.

1) Ilmastonmuutos syö elämän edellytyksiä

Ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos pidetään yhtenä aikamme suurimmista uhkista. Se vaikuttaa jo nyt monin tavoin. Ilmasto lämpenee, meren pinta nousee ja jäätiköt ovat alkaneet sulaa ennennäkemättömällä vauhdilla. Sään ääri-ilmiöt kuten hirmumyrskyt, tulvat ja helleaallot aiheuttavat tuhoa ja kärsimystä, ja ennusteiden mukaan ne lisääntyvät kaikkialla maailmassa. Monet kasvi- ja eläinlajit ovat vaarassa kuolla sukupuuttoon, koska ne eivät ehdi sopeutua näin nopeasti muuttuvaan ilmastoon.

Ilmastonmuutos ei ole vain ympäristökysymys: se romuttaa jo nyt ihmisten edellytyksiä hyvään elämään. Ensimmäisinä ja suurimpina kärsijöinä on maapallon eteläisellä puoliskolla asuva väestö. Pahiten uhattuja ovat pienet saarivaltiot, jot-

¹³ Lue lisää eriarvoisuudesta: Kepa (2014)

Jordan McQueen

” Noin kolmannes ihmisen ympäristövaikutuksista syntyy ruoasta.

ka voivat hävitä kokonaan merenpinnan noustessa. Asetelma on epäoikeudenmukainen, sillä teollistuneet maat ovat historiallisesti tarkasteltuna tuottaneet päästöjä eniten ja kiihdyttäneet näin ilmastomuutosta.

Hallitustenvälisen ilmastomuutospaneeli IPCC:n viimeisimmän arviointiraportin¹⁴ viesti on selvä: ellei ilmastomuutokseen puututa välittömästi riittäväillä toimilla, ihmisiin ja luontoon kohdistuvien vakavien ja peruuttamattomien vaikutusten todennäköisyys kasvaa. Ilmastokaaoksen välttäminen edellyttää suuria päästövähennyksiä.

Globaali energiankulutus ei voi enää kasvaa. Ilmastotieteilijöiden mukaan noin 80 % tunnetuista fossiilisten polttoaineiden varannoista on jätettävä käyttämättä, mikäli yritämme välttää katastrofaalisen tason ilmastomuutoksen. Myös esimerkiksi maatalouden tuotantomenetelmien tulee muuttua.

Päästöjen vähentäminen on kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi. Osittain siksi, että talouskasvu on yhä voimakkaasti sidoksissa fossiiliseen energiaan.

Näkökulma

Kohtuullista ruokaa?

Ruokakysymykset kietoutuvat kohtuutalouteen monella tapaa, sillä ruoan tuotannolla ja kuluttamisella on valtava vaikutus niin ympäristöön ja kuin yhteiskuntaankin.

Noin kolmannes ihmisen ympäristövaikutuksista syntyy ruoasta. Maatalous ja erityisesti lihan- ja maidontuotanto aiheuttavat merkittävästi kasvihuonekaasupäästöjä. Naudanlihan ilmastovaikutus on esimerkiksi papuihin verrattuna yli 21-kertainen. Vallitsevat ruoantuotantotavat ja tehmaatalous ovat yhteydessä myös luonnon monimuotoisuuden häviämiseen: maapallon maapinta-alasta noin 40 prosenttia on maatalouskäytössä, ja ruoantuotanto kuluttaa jopa 70 prosenttia maailman makean veden varoista. Suuri osa vesistöjämme rehevöittävästä fosforista ja typeistä tulee pelloilta.

Taluskasvun ja elintason nousun myötä ihmisten ruokailutottumukset muuttuvat. Suomessa lihan kulutus on lähes kolminkertaistunut 60 vuodessa. Myös maailmanlaajuisesti lihankulutus on

kasvussa: kehittyvien maiden vaurastuessa ja länsimaistuessa lihan osuus näiden alueiden ruokavalioiden on lisääntynyt merkittävästi.

Vinoutunutta ruokajärjestelmäämme kuvaa toisaalta myös se, että maailmassa on samaan aikaan noin miljardi aliravitun ihmistä ja valtava määrä väärityneistä ruokailutottumuksista johtuvia ylipaino- ja terveysongelmia. Moni painottaakin, että nälkäongelmassa on kyse ennen kaikkea ravinnon epätasaisesta jakautumisesta maapallolla.

Kohtuutalous lähestyy ruokakysymyksiä kokonaisvaltaisesti, ja liittyy terveyden, yhteiskunnan ja ekologian toisiinsa. Ruokajärjestelmään, jonka kautta ruoka kulkee kuluttajan pöytään, liittyy myös voimakkaita eturistiriitoja, valtaa ja rahaa. Kohtuutalouden mukaisessa ruokajärjestelmässä painopiste tulisi siirtää voiton tuotannosta mahdollisimman suuren yhteisen hyvän, eli terveyden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ympäristön kestävyuden tuotantoon.¹⁵

14 IPCC (2014)

15 Mononen & Silvasti (2012)

2) Planetaariset rajat paukkuvat

Planetaarisilla rajoilla tarkoitetaan kynnsarvoja, joiden sisällä ihmiskunta voi toimia turvallisesti. Ruotsalaistutkija **Johan Rockströmin** johdolla tehty tutkimus tarkastelee yhdeksää eri osa-alueetta, ja määrittelee mitattavia rajoja maapallon kantokyvyille. Jotta voisimme välttää katastrofaalisen tason ympäristön muutoksen, ihmiskunnan toiminnan tulisi pysyä turvarajojen sisäpuolella. Mikäli planetaariset rajat ylitetään, ennakoimattomien ja peruuttamattomien ympäristöriskien todennäköisyys kasvaa. Osa-alueet ovat voimakkaasti kytköksissä toisiinsa: jos yksi raja ylitetään, toisetkin ovat helpommin ylitettävissä. Esimerkiksi ilmaston lämpeneminen nopeuttaa lajien häviämistä.¹⁶

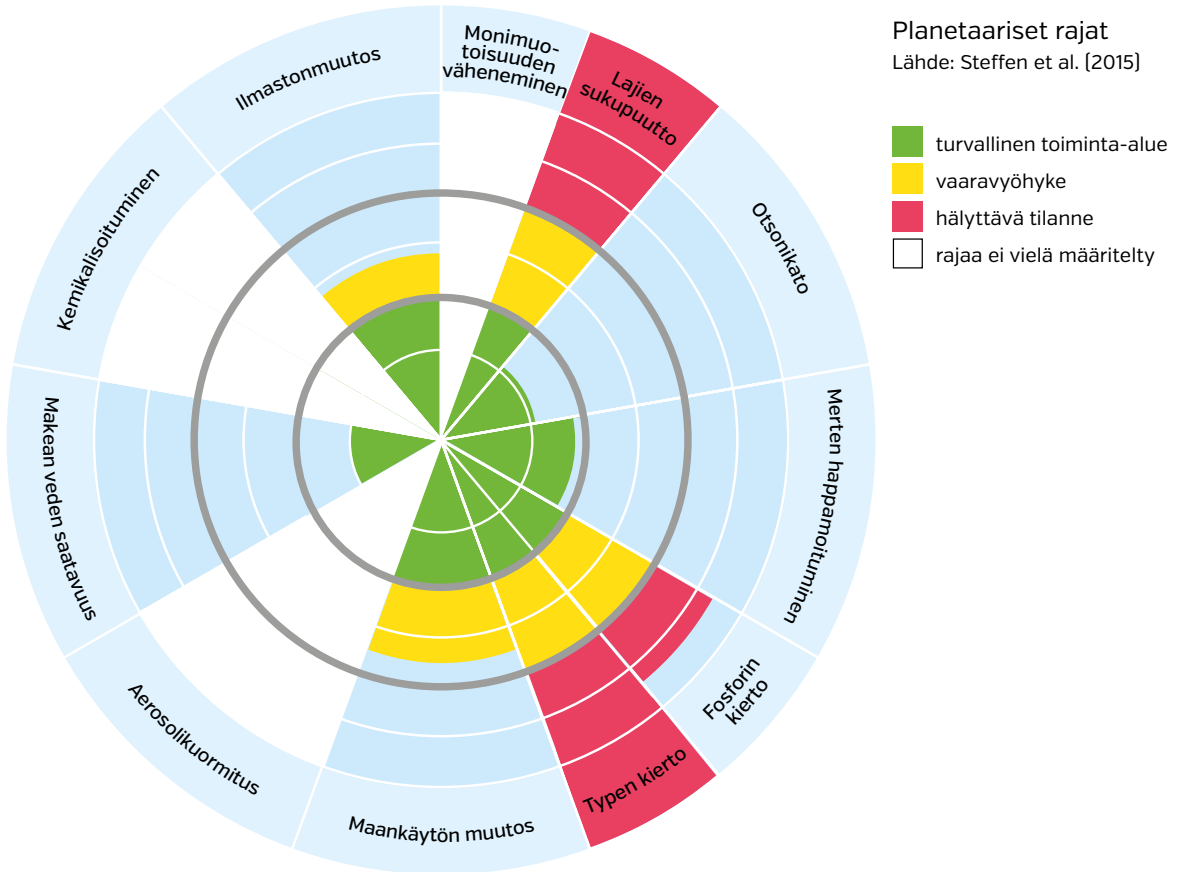
Planetaaristen rajojen konsepti esiteltiin ensimmäistä kertaa vuonna 2009 tiedelehti *Nature*ssa. Tuolloin rajat oli ylitetty kolmella osa-alueella. Kun malli päivitettiin vuonna 2015, yhdeksästä raja-arvosta jo neljä oli ylitetty. Luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja lajien sukupuutto, typpi- ja fosforikiertojen häiriintyminen, maankäytön muutokset ja ilmastonmuutos ovat

esimerkkejä siitä, miten ihmisen toiminta aiheuttaa ennennäkemättömiä paineita Maan ekosysteemille.

Planetaariset rajat eivät sanele miten yhteiskuntia pitäisi kehittää, mutta ne auttavat määrittelemään turvallisen toimintakentän ja luomaan sen pohjalta kestävää politiikkaa. Turvallisella alueella ihmiskunnalle jää tilaa erilaisille valinnoille. Kohtuutalouden piirissä korostetaan usein, että planeetan rajallisuudesta huolimatta elämme keskellä rikkautta ja runsautta. Vauraus ja niukkuus on määriteltävä uudelleen ja keksittävä entistä parempia tapoja luoda hyvää elämää luonnon asettamien rajojen puitteissa. Ympäristön hyvä tila on hyvinvointimme perusta.

3) Luonnonvarojen kulutus on käynyt kestäättömäksi

Ihmiskunta on elänyt luonnonvarojen suhteen velaksi jo yli 40 vuotta. Ylikulutus on jatkunut 1970-luvulta lähtien, jolloin ylitimme ensimmäistä kertaa maapallon kyvyn tuottaa luonnonvaroja ja käsitellä päästöjä. Ekologinen jalanjälki kuvaa karkeasti sitä, kuinka suuri maa- ja vesialue

” Pölyttäjien kato on esimerkki siitä, miten lajien väheneminen vaikuttaa suoraan myös ihmisen hyvinvointiin.

Niilo Latva-Pukkila

tarvitaan ihmiskunnan ravinnon, materiaalien ja energian tuottamiseen sekä syntyneiden jätteiden ja päästöjen käsittelyyn. Laskutoimituksissa arvioidaan muun muassa ihmisen ruokailutottumuksia, liikennevälineiden käyttöä ja asumista.

Kun ekologista jalanjälkeä verrataan biokapasiteettiin, saadaan käsitys siitä, elämmekö maa-

pellon kantokyvyn rajoissa. Biokapasiteetti kuvaa alueen yhteenlaskettua ekologista tuottokykyä vuoden aikana. Sekä ekologista jalanjälkeä että biokapasiteettia mitataan globaalihehtaarina (gha). Yksi globaalihehtaari tarkoittaa hehtaarin kokoista aluetta, jonka tuottavuus vastaa maapallon keskiarvoa.

Esimerkki

Olemme aiheuttaneet kuudennen sukupuuttoaalton

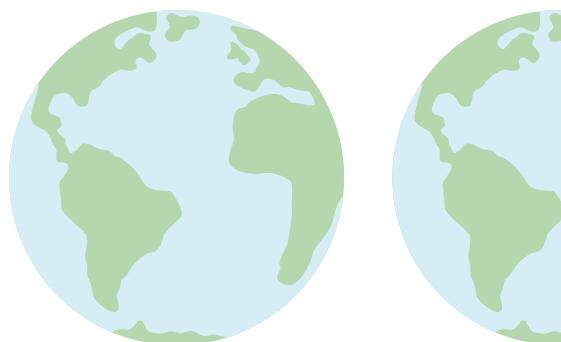
Maapallolla on meneillään sukupuuttoaalto.¹⁷ Sen seurauksena jopa puolet maapallon kasvi- ja eläinlajeista saattaa kadota. Vuoden 1900 jälkeen yli 400 selkärankaista lajia on kuollut sukupuuttoon. Tutkijoiden mukaan tällainen tuho veisi normaalisti jopa 10 000 vuotta. Suomenkin luonnosta on jo kadonnut pari sataa kasvi- ja eläinlajia lopullisesti.

Pääsyyllinen tähän on ihminen. Väestön ja kulutuksen ripeä kasvu on johtanut lajien elinympäristöjen tuhoutumiseen, muuttumiseen ja pirstaloitumiseen. Talous kasvaa, kun rakennamme kaupunkeja ja teitä uusille alueille sekä otamme lisää luonnonvaroja käyttöömme. Samalla kuitenkin hävitämme lajien luonnollisia elinympäristö-

jä ja eliöiden siirtyminen alueelta toiselle vaikeutuu. Luonnonvarojen hyödyntäminen kuten metsien hakkuut, kaivostoiminta, peltojen raivaaminen, kosteikkojen kuivattaminen tai jokien patoaminen hävittävät elinympäristöjä. Saastuminen ja ylikastus tuhoavat merten ekosysteemejä.

Pölyttäjien kato on esimerkki siitä, miten lajien väheneminen vaikuttaa suoraan myös ihmisen hyvinvointiin. Noin kolmannes kuluttamamme ruoasta on riippuvaista hyönteisten pölytyksestä. Tarhattuihin kesyihin mehiläisiin joudutaan turvautumaan siellä, missä luonnollisia pölyttäjiä ei enää ole. Kiinassa on alueita, joilla ihmisillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin pölyttää kukkia käsin.

17 Ks. esim. Ceballos et al. (2015)

Jay Mantri

” Tällä hetkellä kulutamme noin 1,5 maapallon verran luonnonvaroja.

Ekologisen jalanjäljen avulla voidaan tutkia niin yksittäisten henkilöiden, hyödykkeiden, yritysten, teollisuudenalojen, alueiden kuin kansojenkin kulutuksen kestävyyttä. Koko ihmiskunnan ekologinen jalanjälki on kaksinkertaistunut 1960-lukuun verrattuna. Tällä hetkellä kulutamme maailmanlaajuisesti noin 1,5 maapallon verran luonnonvaroja. Koko ihmiskunnan kulutuksesta puhuminen ei tosin vielä kerro kaikkea, sillä kulutus on jakautunut hyvin epätasaisesti.

Korkean tulotason maissa ekologinen jalanjälki on tyypillisesti suuri. Myös suomalaisten jalanjälki on yksi maailman suurimmista. Tarvitsisimme kolme ja puoli maapalloa, jos kaikki planeetan ihmiset eläisivät kuten me.¹⁸ Kohtuutalousajattelijat ovat korostaneet ekologisen jalanjäljen taakse kätkeytyvää eriarvoisuutta. Rikkaimmat rasittavat maapallon kantokykyä huomattavasti muita enemmän. Kulutuksessa on isoja eroja on niin maiden välillä kuin eri maiden sisäisesti.

Ekologisen ylikulutuksen seuraukset näkyvät ympäri maailman esimerkiksi makean veden puutteena, metsäkatona, kalakantojen romahduksena ja kasvihuonekaasujen kerääntymisenä ilmakehään.

Vihreää kasvua vai kohtuutaloutta?

Maapallon fyysisten ja ekologisten rajojen tultua vastaan talouskasvu ei ole mahdollista ainakaan siinä muodossa kuin se on tähän mennessä toteutunut. Ympäristötietoisuuden lisääntyttä ratkaisuja on alettu etsiä vihreästä taloudesta, jon-

ka avulla talouskasvua pyritään tuottamaan kestävästi. YK:n ympäristöohjelma UNEP lanseerasi vihreän talouden käsitteen vuonna 2008. Määritelmän mukaan vihreä talous tähtää inhimillisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen tasa-arvon vahvistamiseen ja samalla ympäristöriskien vähentämiseen. Tavoitteeksi on kirjattu vähähiilinen ja resurssitehokas sekä sosiaalisesti osallistava talous, joka luo talouskasvua ja hyvinvointia luontoa räsittäen.¹⁹

Vihreästä taloudesta on pitkään toivottu uutta moottoria talouskasvulle. Se valittiin vuonna 2012 järjestetyn YK:n kestävän kehityksen Rio+20 -kokouksen pääteemaksi. Vihreän talouden on toivottu ratkaisevan yhtäällä ekologisen kriisin ja globaalin taantuman – toisaalla luovan työpaikkoja ja poistavan köyhyyttä.²⁰

Vihreän talouden ongelmana on pidetty käsitteen epämääräisyyttä. Moni kohtuutalouden kannattaja kritisoi vihreää taloutta kyseenalaistamalla sen tavoitteet: planeetan pelastamisen sijaan sen päämääränä on pikemminkin pelastaa talouskasvu ja luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia ekologisia konflikteja hyödyntämällä ja esimerkiksi luontoa tuotteistamalla.²¹ Riskinä on markkinalogiikan ulottaminen yhä laajemmalle alueelle, esimerkiksi juomaveteen ja ilmaan.

Vihreää taloutta on myös kritisoitu liiallisesta teknologiaoptimismista. Vihreä talous pohjautuu ekologisen modernisaation teoriaan, jonka mukaan ympäristön kestävyys voidaan saavuttaa talouskasvun ja teknologisten innovaatioiden keinoin. Lähtökohtana on, että ympäristökysymykset on mahdollista ratkaista muuttamatta perusta-

18 WWF (2014)

19 Lue lisää UNEP:in vihreän talouden aloitteesta: www.unep.org/greeneconomy

20 Bina (2013)

21 Kenis & Lievens (2015)

Maapallon rajallisuus pakottaa pohtimaan, miten resursseja ja luonnon tuottamaa yhteistä hyvää tulisi jakaa.

Paula Porto

vanlaatusesti nykykehityksen kurssia. Talouskasvun ei nähdä olevan olennaisesti yhteydessä ympäristön tilan heikkenemiseen.²²

Vihreästä talouspuheesta ei ole ollut Suomesakaan pulaa. Kiertotalouden, vihreän kasvun, biotalouden ja resurssiviisauden kaltaiset käsitteet nousevat toistuvasti esiin niin mediassa kuin

päättäjien puheissa. Vaikka ympäristökysymykset ovat saaneet runsaasti huomiota julkisessa keskustelussa ja niin kansallisessa kuin kansainvälisessä politiikassa, usko talouskasvun voimaan elää hyvin vahvana. Länsimaista talousmallia, joka perustuu tuotannon ja kulutuksen jatkuvaan lisäämiseen, ei juurikaan kyseenalaisteta.

Näkökulma

Kyse ei ole vain ympäristöstä

Tarve kohtuutaloudelle on helppo perustella luonnontieteiden kautta: maapallon kantokyky luo rajat, joiden sisään talous ja muu yhteiskunnallinen toiminta on sovittava. Tässäkin julkaisussa on käsitelty erityisesti kasvun biofyysisiä ja ekologisia rajoja. Pyrkimyksenämme on kuitenkin kiinnittää luonnontieteellinen tieto ihmisen toimintaan ja laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen.

Kohtuutalous haastaa meitä pohtimaan syvällisemmin ongelmien ydintä. Mikä oikeastaan on ympäristöongelma? Ilmastonmuutos, saastuminen tai jätteet ovat esimerkkejä tyypillisistä vastauksista tällaiseen kysymykseen. Kysymyksen voi kuitenkin asetella toisellakin tavalla: ympäristöongelmana voi pitää mitä tahansa asiaa, jolla on merkittäviä kielteisiä vaikutuksia ympäristöön. Ympäristökysymykset kattavat kaiken, mikä vaikeuttaa kykyämme tarttua ympäristöhaasteisiin. Näin ollen ympäristöongelmina voi pitää esimerkiksi kasvuhakuista politiikkaamme, demokra-

tiavajetta, elämäntapaamme tai arvojamme. Voittoa hinnalla millä hyvänsä tavoittelevaa suuryritys on ympäristöongelma. Taloudellinen epävakaus ja epävarmuus toimeentulosta ovat niin ikään ympäristöongelmia, sillä monia luontoa tuhoavia hankkeita (esim. kaivoshankkeet) oikeutetaan jatkuvasti niiden työllisyysvaikutuksilla. Ympäristönsuojeluun tähtääviä toimenpiteitä hylätään sillä verukkeella, että ne häiritsevät ja hidastavat talouskasvua.

Monet kohtuutalouden tutkijat pitävätkin talouskasvun ja kasvutalouden ongelmia ennen kaikkea sosio-kulttuurisina ongelmina. Luonnon tuhoutuminen on vain seurausta ihmisten toiminnasta, ei varsinaisesti ongelman ydin. Toisaalta ympäristökysymykset eivät koskaan ole "vain" ympäristökysymyksiä, vaan niihin liittyy aina sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulma. Maapallon rajallisuuden ymmärtäminen pakottaa pohtimaan esimerkiksi sitä, miten resursseja ja luonnon tuottamaa yhteistä hyvää tulisi jakaa.²³

22 Kähkönen & Lounela (2010)

23 Ks. esim. Asara et al. (2015), Great Transition Initiative (2015)

Kohtuutalous ja teknologisia innovaatioita korostavat ajattelutavat voivat tukea toisiaan tai olla ristiriidassa keskenään. Ympäristön näkökulmasta resursseja säästävät teknologiat ovat hyvä asia. Olennaisempaa on kuitenkin se, mitä säästyneillä resursseilla tehdään. Käytetäänkö ne lisäkasvun aikaansaamiseen, jolloin säästöä ei lopulta synny? Vai ovatko resurssisäästöt todellisia? Kasvutalouteen hirttäytyneet teknologian kehityspolut eivät ole kohtuutalouden mukaisia, mutta kohtuutaloudessakin tapahtuu varmasti ekologisen teknologian kehitystä. Kohtuutalouden näkökulmasta esimerkiksi resurssien ja materiaalien tehokkuuden käyttöä korostava kiertotalous ei välttämättä pysy luonnon kantokyvyn rajoissa, ellei erikseen rajoiteta luonnonvarojen kulutusta.

Lisäksi kohtuutalous on huomattavasti laajempi ajatusmaailma, joka huomioi ympäristön lisäksi demokratian ja oikeudenmukaisuuden kaltaisia periaatteita. Siinä missä vihreä talous korostaa tehokkuuden lisäämistä ja teknis-taloudellista

muutosta, kohtuutalous tavoittelee kokonaisvaltaista yhteiskunnallista muutosta. Nykyisen mallin hienosäätö ei riitä, jos globaaleihin ympäristö- ja hyvinvointihaasteisiin halutaan tarttua.

Voiko talous kasvaa ikuisesti?

Ympäristön näkökulmasta talouskasvu on mahdollista ainoastaan siinä tapauksessa, että se saadaan kytkettyä irti ympäristöhaitoistaan. Periaatteessa bruttokansantuote voisi kasvaa pelkästään laadullisen kehittymisen myötä. Vihreän kasvun kannattajat uskovat, että kasvun aiheuttamat ympäristöongelmat ratkotaan teknologisen kehityksen avulla. Ratkaisuna talouden kasvun ja ympäristövaikutusten irtikytkentään on tarjottu energia- ja materiaalitehokkuutta ja kierrätystä.

Irtikytkentää on kahdenlaista: suhteellista ja absoluuttista. Suhteellinen irtikytkentä tarkoittaa tuotantopanosten vähenemistä tuotettua yksikköä kohti. Esimerkiksi tehokkaampi moottori,

”Länsimaista talousmallia, joka perustuu tuotannon ja kulutuksen jatkuvaan lisäämiseen, ei juurikaan kyseenalaisteta.

Vertailu

Vihreä talous

- Tavoitteena talouden vihertäminen sekä vähähiilinen ja resurssiviisas kasvu
- Ajattelua leimaa voimakas teknologia- ja kehitysoptimismi: ympäristöongelmien ratkaisu ja taloudellinen kehitys nivoutuvat luontevasti yhteen (win-win ratkaisut).
- Uskoo, että talouskasvu voidaan kytkeä irti luonnonvarojen kasvavasta käytöstä puhtaasti teknologian avulla.
- Korostaa teknis-taloudellista muutosta: tuotannon ja kulutuksen ekotehokkuutta parannetaan teknologisten innovaatioiden avulla.
- Talousteoreettinen perusta: uusklassinen taloustiede, ympäristötaloustiede

Kohtuutalous

- Tavoitteena kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen muutos, tuotannon ja kulutuksen vähentäminen kestäväälle tasolle sekä hyvinvoinnin turvaaminen ilman kasvua
- Ajattelua leimaa kriittisyys: talouskasvu ja ympäristön kestävyys eivät välttämättä mahdu samaan yhtälöön.
- Painottaa, että maailmanlaajuisesti talouskasvun ja luonnonvarojen käytön irtikytkentä ei ole onnistunut tähän mennessä. Ei ole varmuutta siitä, että irtikytkentä onnistuisi riittävän nopeasti ja voimakkaasti.
- Korostaa, että teknologisten innovaatioiden lisäksi tarvitaan syvällistä rakenteiden uudistamista ja kulttuurista muutosta, kuten elintapojen ja kulutuskäyttäytymisen muutoksia.
- Talousteoreettinen perusta: ekologinen taloustiede

Anders Jildén

kone tai laite kuluttaa vähemmän, mutta saa samalla enemmän aikaan. Voi kuitenkin olla, että tehostumisesta huolimatta kokonaiskulutus nousee – esimerkiksi jos laitteita on enemmän tai niitä käytetään useammin. Absoluuttinen irtikytkentä tarkoittaa, että taloudellisen toiminnan aiheuttamat päästöt ja ympäristöhaitat vähentyvät kokonaisuudessaan.

Teknologisen kehityksen myötä suhteellisessa irtikytkennässä on onnistuttu jossain määrin. Tuotannosta on kyllä tullut puhtaampaa. Tuotannon hiili-intensiteetti eli päästöjen määrä suhteessa bruttokansantuotteeseen on parantunut: samalla määrällä energiaa tai hiilipäästöjä talous kasvaa aiempaa enemmän. Vaikka päästöjen vähentäminen on onnistunut suhteellisesti, luonnonvarojen kokonaiskulutus ja -päästöt ovat kuitenkin kasvaneet talouskasvun myötä. Absoluuttinen irtikytkentä, jossa globaalinen tuotannon

kokonaiskasvu ei kasvattaisi päästöjä, ei ole onnistunut.

Kohtuutalous kiinnittääkin huomiota juuri siihen, että riittävä absoluuttinen irtikytkentä ei näytä mahdolliselta tai se on ainakin hyvin epätodennäköistä. Konsulttiyhtiö PricewaterhouseCoopersin mukaan maailmantalouden hiili-intensiteetin on laskettava 6,2 prosenttia vuodessa aina vuoteen 2100 saakka, jos haluamme hillitä ilmaston lämpenemisen enintään kahteen asteeseen. Näin nopea vähähiilisyyteen siirtyminen näyttää historiallisten lukujen valossa epärealistiselta ja monen mielestä jopa mahdottomalta tavoitteelta: vuonna 2013 maailmantalouden hiili-intensiteetti laski 1,2 prosenttia, ja vuosina 2000-2013 keskimäärin noin 0,9 prosenttia vuodessa.²⁴

Ilmastonmuutoksen hillitseminen ei edes onnistu pelkästään hiilidioksidipäästöjä vähentämällä, sillä myös muiden kasvihuonekaasupääs-

töjen määrä ilmakehässä lisääntyy ihmisen toiminnan vaikutuksesta. Maatalous on merkittävän metaanin ja typpioksiduulin päästölähde, jotka ovat ovat hiilidioksidia voimakkaampia kasvihuonekaasuja. Mikäli päästöt kasvavat nykyistä tahtia, kasvihuoneilmaston voimistuminen nostaa maapallon keskilämpötilaa vuosisadan loppuun mennessä vajaasta kahdesta kuuteen astetta. Tällä olisi katastrofaaliset seuraukset maapallolle ja koko ihmiskunnalle.

Teknologia yksin ei pelasta

Luonnontieteellisen tiedon tarkastelu osoittaa selkeästi epäonnistumisemme: ilmastonmuutoksen hillitsemisessä, ekologisten rajojen tunnustamisessa ja luonnonvarojen käytön vähentämisessä ei ole edetty riittävän nopeasti. Tästä johtuen kohtuutalouden kannattajat näkevät tarpeelliseksi kyseenalaistaa oletuksen talouskasvun ja ympäristönsuojelun yhdistämisestä.

Kohtuutalouden näkökulmasta nykypolitiikka perustuu epärealistisille oletamuksille siitä, että irtikytkenässä onnistuttaisiin. Ympäristön tila on heikentynyt niin nopeasti, että irtikytkenässä olisi onnistuttava niin radikaalisti, nopeasti ja

globaalisti, että sitä voi pitää nykytiedon valossa mahdottomana. Valtavirran keskustelussa myös unohtuu se, että uusiutuvat energiamuodot eivät todennäköisesti yksin riitä pyörittämään nykymuotoista elämäntapaa²⁵. Myös kaikilla uusiutuvilla energiamuodoilla on ympäristö- ja ilmastovaikutuksia.

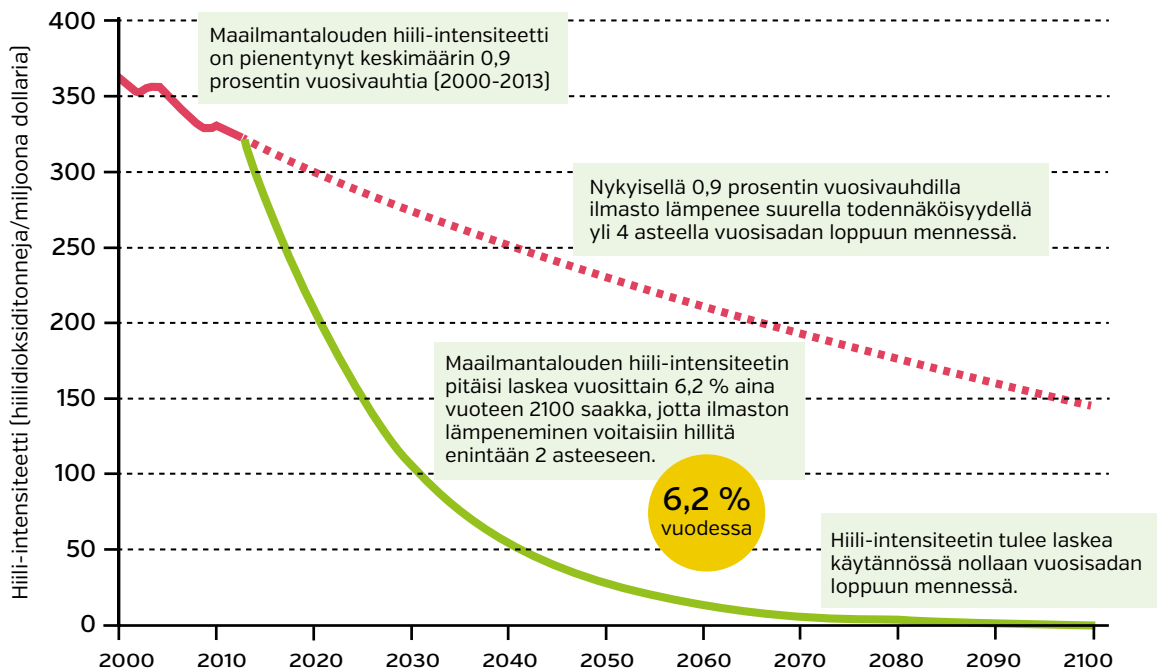
Irtikytkenään liittyvien haasteiden lisäksi talouskasvun tavoittelu estää tehokkaimmat ja ilmeisimmät keinot ympäristöhaittojen vähentämiseksi. Talouskasvu ja sen tavoittelu eivät pelkästään luo ympäristötuhoa, vaan jatkuvasti vaikeuttavat ympäristöpolitiikkaa ja luonnon-suojelua.

Irti kasvupakosta

Talouskasvun tavoittelua perustellaan usein sillä, että hyvinvointivaltion ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa bruttokansantuotteen kasvua. Mikäli bruttokansantuote ei kasva vähintään noin kahden prosentin vuosivauhdilla, julkisten palveluiden rahoitus käy hankalaksi tai mahdottomaksi. Hyvinvointivaltion nykyinen rahoitusmalli on riippuvainen talouskasvusta, mutta samalla näyttää epätodennäköiseltä, että kasvusta saatai-

Tavoitteena irtikytkenä

Lähde: PwC (2014)

25 Trainer (2013)

26 Turunen & Ulvila (2010)

siin lähiaikoina tehtyä ekologisesti, sosiaalisesti tai taloudellisesti kestäväää.

Kohtuutalouden näkökulmasta on järjetöntä, että tuotannon ja kulutuksen pitää kasvaa, jotta meillä voi olla hyvinvointia. Kasvupakolla tarkoitetaan talouskasvupakon lisäksi muitakin kasvuun liittyviä pakkoja. Kasvupakkojen kehä lähtee liikkeelle pääoman tuottopakosta ja jatkuu talouden kasvupakkona, kilpailussa menestymisen pakkona ja kulutuksen lisäämispakkona, palkkojen kasvupakkona ja lopulta ympäristön pilaamisen pakkona.²⁶

Kohtuutalous pyrkii irtautumaan kasvupakosta ja kehittämään uudenlaisilla periaatteilla toimivaa taloutta, joka ei ole riippuvainen jatkuvasta kasvusta. Tapoja kulkea kohti tällaista ajattelutapaa käsittelemme seuraavassa luvussa ”Polkuja kohtuutalouteen”.

Käsite

Rebound-ilmiö

Irtikytkentää vaikeuttaa niin sanottu rebound-ilmiö, joka saattaa kumota energiatehokkuuden hyödyt osittain tai jopa kokonaan. Teknologiset innovaatiot johtavat tehokkaampaan tuotantoon, minkä ansiosta tavaroista tulee halvempia. Tämä puolestaan johtaa siihen, että ihmiset kuluttavat enemmän.

Klassinen esimerkki suorasta reboundista on se, että auton vaihtaminen uudempaan ja vähemmän polttoainetta kuluttavaan autoon lisää ajamista. Epäsuora rebound-vaikutus puolestaan tapahtuu, kun bensalaskussa säästynyt raha lisää muuta kulutusta. Säästyneillä rahoilla saatamme ostaa esimerkiksi uuden taulutelevision tai lentää useammin lomalle. Rebound-ilmiö ei toki tarkoita, että energiatehokkuuteen panostaminen olisi turhaa. Tarvitsemme kyllä teknologisia innovaatioita, kuten uusiutuvan energian kehittämistä. Ekotehokkuuden parantaminen ei kuitenkaan yksin riitä.

” Talouskasvu ja sen tavoittelu eivät vain luo ympäristötuhoa, vaan vaikeuttavat jatkuvasti ympäristöpolitiikkaa ja luonnonsuojelua.

Brandon Morgan

Kestämättömästä kehityksestä kohtuutalouteen

Perinteisessä mallissa kestävän kehityksen ulottuvuudet - taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen ulottuvuus - kuvataan ympyröinä, jotka risteävät keskeltä. Yhteiskunnan tasapainon pitäisi löytyä kolmen ympyrän leikkauskohdasta. Mallia on kritisoitu siitä, että kestävyden eri muodot nähdään siinä toisistaan erillisinä kenttinä vaikka todellisuudessa ekologinen ja sosiaalinen ulottuvuus ovat kaikissa taloudellisissa kysymyksissä läsnä.

Malli näkee eri kestävyden alojen keskinäiset suhteet harmonisina, vaikka ne ovat todellisuudessa ristiriitaisia. Näin se mahdollistaa hyvinvoinnin ja ympäristön kannalta vahingollisten toimien perustelemisen. Konkreettinen esimerkki tästä on politiikka, jossa tavoitellaan talouskasvua ja mainostetaan sen tuottamia hyötyjä kansakunnalle, vaikka tiedetään, että se tuhoaa luontoa.²⁷

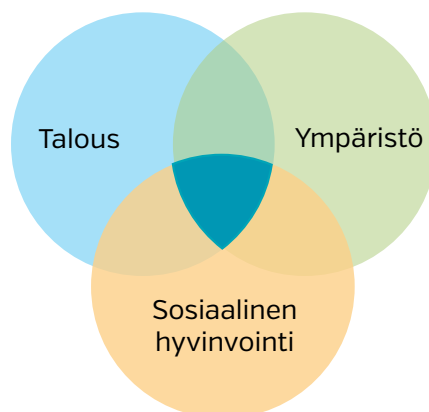
Kohtuutalouden näkökulmasta kestävän kehityksen ulottuvuuksia ei voi rinnastaa, sillä todellinen viime kädessä ratkaiseva tekijä on ainoastaan ympäristön eheys ja luonnonvarojen käytön kestävyys. Siten kaiken inhimillisen toiminnan

perustana ovat luonnon asettamat rajat, joiden puitteisiin talous ja muu yhteiskunnan toiminta sovitetaan. Ekologinen taloustiede perustuu ajatukselle, että ihmisen rakentama talous on yhteiskunnan yksi alajärjestelmä. Koska luonnon kantokyky on rajallinen, talouden koko on sovitettava tuon kantokyvyn sisälle. Tätä voi kuvata kolmella sisäkkäisellä ympyrällä, joista pienin on talous.

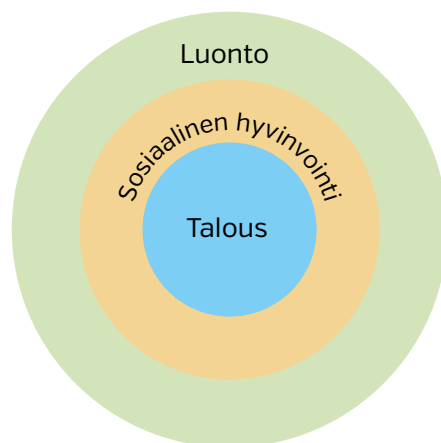
Ekologinen taloustiede asettaa selkeän määrittämisen talouden toiminnalle. Luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin on tultava aina ennen taloutta. Kohtuutalouden rakentaminen tulee aloittaa maapallon kantokyvyn rajojen tunnustamisesta. Käytännössä se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että luonnonvarojen käytölle ja kasvihuonekaasupäästöille on asetettava selkeä ja riittävän tiukka katto. Toimenpidejärjestyksessä toiseksi on huolehdittava sosiaalisesti oikeudenmukaisesta hyvinvoinnin tuottamisesta.

Kasvun sijaan politiikan päämääräksi pitäisi saada nykyistä selvemmin kokonaisvaltainen hyvinvointi. Talouskasvua tärkeämpi on ympäristön hyvä tila, josta ihmisten hyvinvointi ja talouskin ovat riippuvaisia.

Kestävä kehitys:

Kohtuutalous:

27 Heikkurinen (2014)

Taloukasvua tärkeämpi on ympäristön tila, josta ihmisten hyvinvointi ja talouskin ovat riippuvaisia.

Käsite

Uusklassinen taloustiede

Nykyisen taloukasvupolitiikan perustana on uusklassinen taloustiede, joka on Suomessa ja muissa maissa noussut vallitsevaksi taloustieteen koulukunnaksi. Uusklassinen talousteoria perustuu ajatukselle, jonka mukaan taloustiede voi selvittää talouden lainalaisuuksia samalla tavalla kuin fysiikka selvittää luonnon lainalaisuuksia. Teorian keskeinen oletus on, että kuluttajat ovat rationaalisia, kaikkietäviä ja omaan edun maksimointia tähtääviä yksilöitä, jotka tekevät valintoja markkinoilla. Kun näiden valintojen annetaan toteutua vapaasti, kysyntä ja tarjonta kohtaavat, ja tuotanto ja kulutus toteutuvat optimaalisesti.

Kohtuutalouden piirissä uusklassista talousteoriaa pidetään monella tapaa puutteellisena. Läh-

töolettamus omaa etua tavoittelevasta ihmisestä on liian yksinkertaistava. Lisäksi yhdelläkään kuluttajalla ei voi olla täydellistä informaatiota kokonaistilanteesta, saati riittävästi tietoa tulevaisuuden mahdollisista kehityspoluista todennäköisyyksineen. Uusklassinen taloustiede ei myöskään huomioi, että hyvinvointi ei välttämättä lisääny kulutuksen lisääntyessä. Se myös unohtaa, että hyvinvointi ei tapahdu vain markkinoilla. Itse asiassa merkittävä osa hyvinvointiamme luovista tekijöistä jää rahatalouden ulkopuolelle – hyvät ystävät, puhdas luonto, harrastukset ja henkinen kehitys. Matemaattisuutta ja tiedemäisyyttä korostava uusklassinen taloustiede ei jätä tilaa moraalille tai filosofisille pohdintoille.²⁸

Pohdittavaksi

- ▶ Millaisia haitallisia vaikutuksia jatkuvan taloukasvun tavoittelu aiheuttaa a) ihmisille ja b) ympäristölle?
- ▶ Voiko energiatehokkuuden parantuminen mahdollistaa talouden kasvun ympäristön rajoissa? Pohdi perusteluja puolesta ja vastaan.
- ▶ Keksi esimerkkejä rebound-ilmiöstä omasta arjestasi. Millaisissa tilanteissa ekotehokkuus tai kierrättäminen voi johtaa kulutuksen kasvuun?
- ▶ Mitä on hyvinvointi ja millaisista tekijöistä se koostuu? Millaisten tarpeiden tulee täytyä, jotta ihmiset voivat hyvin? Mitä tarvitaan enemmän ja mitä vähemmän?
- ▶ Monet hyvinvointia lisäävät asiat, kuten ihmissuhteet ja puhdas luonto jäävät rahatalouden ulkopuolelle. Mitä muita esimerkkejä keksit?
- ▶ Millaisissa tapauksissa ympäristölle haitallisia päätöksiä tai hankkeita on perusteltu sillä, että tarvitsemme lisää taloukasvua ja/tai työpaikkoja?
- ▶ Voiko taloutta tutkia samalla tapaa kuin luonnontieteitä? Mitä yhteistä ja erilaista keksit tieteenalojen välillä?
- ▶ Miksi kasvutalous voi olla ei-toivottava malli siitäkin huolimatta, että taloukasvu saataisiin kytkettyä irti luonnonvarojen kulutuksesta?

28 Lue lisää uusklassisesta taloustieteestä: Ylönen & Kuusela (2012), Järvensivu (2013) ja Järvensivu (2015)

3.

Polkuja kohtuutalouteen

Kohtuutalous ei ole taantumista, vaan uusien myönteisten vaihtoehtojen etsimistä kestävämmäksi käyneen kasvuideologian tilalle. Miten kohtuuden yhteiskunta saavutetaan? Tässä luvussa esittelemme ratkaisuehdotuksia. Käytännön esimerkit osoittavat, ettei kohtuutalous ole jäänyt pelkästään puheen ja teorioiden tasolle, vaan se toimii jo nyt. Muutoksen siemeniä näkyy niin meillä kuin maailmallakin.

Kohtuutalousliikkeen piirissä ja alan akateemisissa artikkeleissa hahmotellaan jatkuvasti uusia ratkaisuja ja keinoja toteuttaa maapallon kantokyvyn rajoissa toimivaa taloutta. Miten rakentaa ekologisesti kestävää ja sosiaalisesti oikeudenmukaista yhteiskuntaa? Suuntauksissa on eroja. Osa painottaa sosiaalisen ja kulttuurisen murroksen tärkeyttä, ja peräänkuuluttaa esimerkiksi arvojen ja kulutusyhteiskunnan sosiaalisen logiikan muutosta. Toiset korostavat poliittisia ohjauskeinoja, joilla talous sopeutetaan ympäristön reunaehtoihin.

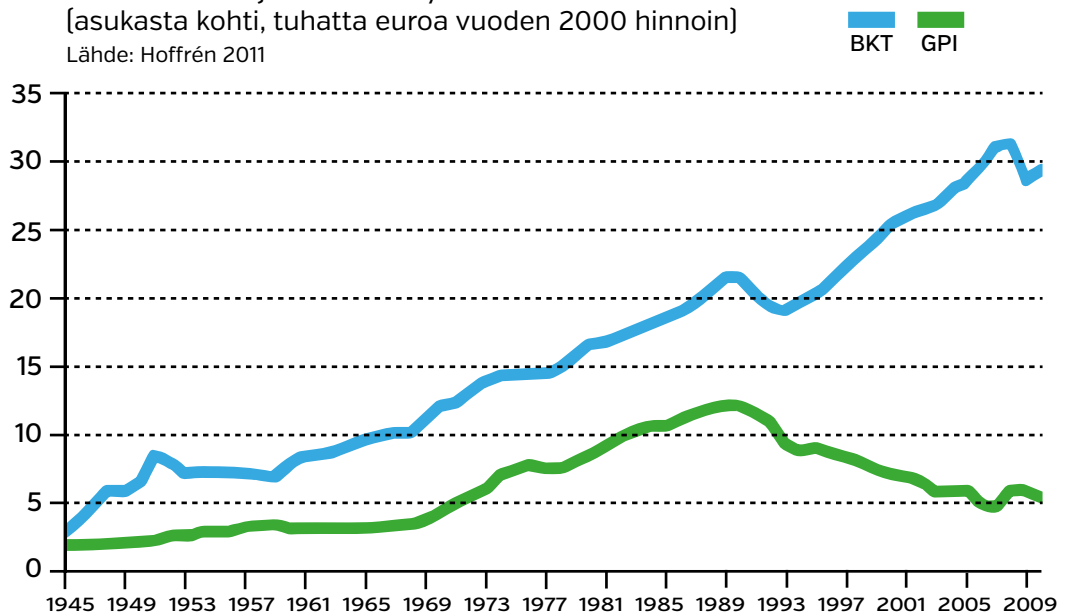
Konkreettiset toimenpiteet vaihtelevat erilaisista politiikkasuosituksista käytännöllisiin aloitteisiin. Ratkaisuksi on hahmoteltu hyvinkin tarkkoja poliittisia tavoitteita, kuten henkilökohtaisia

päästökiintiöitä, palkkatyön vähentämistä ja jakamista, suurempia energiaveroja, mielikuva-mainonnan rajoittamista sekä tiukkaa ilmastositimusta.

Kohtuutaloudessa ei kuitenkaan ole kyse vain tietystä keinovalikoimasta. Pohjimmiltaan kohtuutalous on arvopohjan muutosta: sillä tavoitellaan talouskasvupakosta vapaata hyvinvointia ja palautetaan talous välineen välineen asemaan.²⁹ Esimerkiksi Serge Latouchen kahdeksan kohdan ohjelmassa kaikki alkaa arvojen muutoksesta, jonka perusteella muutetaan rakenteita ja jaetaan hyvää tasaisemmin.³⁰

Painotuseroista huolimatta on selvää, että muutosta tarvitaan monella tasolla. Kohtuuden saavuttaminen edellyttää sekä uudenlaista yh-

Suomen BKT:n ja GPI:n kehitys 1945-2010
[asukasta kohti, tuhatta euroa vuoden 2000 hinnoin]
Lähde: Hoffrén 2011

29 Järvensivu & Järvensivu (2010)

30 Latouche (2010)

teiskunta- ja talouspolitiikkaa että kohtuuden kulttuurin vaalimista. Yhteiskunnan instituutioita on uudistettava. Meidän on samanaikaisesti muutettava olemassa olevia rakenteita sekä luotava aktiivisesti moninaisia malleja ruohonjuuritason muutokseen.

Rohkaisevana esimerkkinä ovat kanadalaisen taloustieteilijä **Peter Victorin** mallintamat makroekonomiset skenaariot, joiden perusteella kasvuttomuus sekä luonnon ja ihmisen hyvinvointi voisivat toteutua yhtäaikaisesti³¹. Keskeisiä poliittisia keinoja ovat hänen mukaansa fossiilisten polttoaineiden voimakas verotus ja työajan lyhentäminen ja tasaisempi jakaminen.

Uusia mittareita päätöksenteon tueksi

Bruttokansantuotetta käytetään yleisesti valtioiden edistyksen mittarina, vaikka se ei kerro miten onnellisia me olemme tai miten paljon talouskasvumme rasittaa ympäristöä. Suomessakaan kulutuksen kasvu ei ole enää vuosikymmeniin lisännyt ihmisten onnellisuutta tai hyvinvointia.³²

Talouskasvua mittaavaa BKT-indikaattoria ei alunperinkään tarkoitettu hyvinvoinnin mitta-

riksi. BKT mittaa ennen kaikkea yhteiskunnan tavara- ja palvelutuotannon laajuutta. Se ei huomioi eriarvoisuutta, ympäristön kestävyyttä tai luonnonvarojen rajallisuutta. Ongelmallista on, että BKT:ta kasvattavat muun muassa rikollisuus, sairaudet sekä ympäristökatastrofit. Toisaalta BKT sulkee pois markkinoiden ulkopuolella tuotetun arvon, kuten kotityön, vapaaehtoistyön tai oma-araistaloudessa luodun hyvinvoinnin.

Ongelmista huolimatta talouspolitiikka on kaikissa länsimaissa keskittynyt vahvasti BKT:n maksimaaliseen kasvattamiseen. BKT:lla on monopoliasema poliittisessa suunnittelussa – Suomessa muita mittareita ei huomioida päätöksenteossa. Tällainen talousjärjestelmä johtaa siihen, että rahan kerryttämisestä tulee toiminnan tavoite.³³

Yhteiskunnallisen päätöksenteon ja talouden suunnittelun tulisi perustua BKT-indikaattoria laajempaan mittaristoon. Vaihtoehtoisiksi mittareiksi on ehdotettu esimerkiksi aidon kehityksen indikaattoria (Genuine Progress Indicator, GPI). GPI kiinnittää huomiota laajempiin yhteiskunnallisiin tekijöihin huomioiden esimerkiksi luonnonvarojen käytön ja hyvinvointia tuottavien markkinattomien palveluiden arvon. Onnellisen planeetan indeksi (Happy Planet Index, HPI)

Esimerkki

Serge Latouchen 8 askelta kasvupakon purkamiseksi

1. Arvojen muutos
2. Markkina-ajattelun rajoittaminen
3. Rakenteiden muuttaminen
4. Varallisuuden uusjako: hyvinvoinnin ja luonnonvarojen tasaisempi jakaminen
5. Paikallistaminen
6. Vähentäminen
7. Uusiokäyttö
8. Kierrätys

Lacey Raper

31 Victor & Rosenblath (2007)

32 Hoffrén, Kaivo-oja & Aho (2011)

33 Hoffrén (2008)

” Lyhyempi työviikko säästäisi sekä ihmistä että luontoa.

puolestaan huomioi elinajanodotteen, ihmisten onnellisuuden ja ekologisen jalanjäljen.

Näiden lisäksi on olemassa muitakin vaihtoehtoisia mittareita, ja niitä kehitetään jatkuvasti lisää. Uusien mittarien käyttöönotto olisi konkreettinen askel talouskasvukeskeisyydestä vapautumiseen. Se palauttaisi talouden rooliinsa muiden ihmiselämän osa-alueiden palvelijana ja auttaisi suuntaamaan huomion yhteiskunnallisiin päämääriin, joiden ytimessä on ihmisen ja ympäristön hyvinvointi. On tärkeää mitata oikeita asioita, jotta kehitystä voidaan ohjata haluttuun suuntaan.

Rajoitukset ratkaisevat ympäristöongelmia

Kohtuutalouden perustana on maapallon kantokyky. Ekosysteemien kantokyvyn kunnioittaminen tarkoittaa selkeiden ja riittävän tiukkojen rajojen määrittelyä paitsi päästöille myös luonnonvarojen käytölle. Uusiutumattomien luonnonvarojen osalta maailmanlaajusten käyttökiintiöiden tulisi laskea lähelle nollaa, kun taas uusiutuvien luonnonvarojen käytölle pitäisi määritellä kestävä taso. Esimerkiksi kansainvälisen, laillisesti sitovan ja riittävän kunnianhimoisen ilmastositomuksen solmiminen johtaisi päästöjen vähentämiseen. Jotkut kannattavat henkilökohtaisia päästokiintiötä: jokaisella olisi tietty määrä päästöjä tiettynä aikana.

Ympäristön kantokyvyn raameissa toimivaa taloutta voidaan ohjata selkeiden rajojen ja sopi-

musten lisäksi esimerkiksi verotuksella. Fossiilisia polttoaineita tulisi verottaa nykyistä rajummin.

Ekologiseen rakennemuutokseen liittyy myös sellaisten ympäristölle haitallisten tukien lakkauttaminen, jotka ylläpitävät saastuttavaa tuotantoa. Periaatteessa ympäristölle haitallisia ovat kaikki tuotantoa kasvattavat tai luonnonvarojen kulutus-

Esimerkki

► Kohtuullinen Costa Rica

Hyvää elämää ei välttämättä tarvitse etsiä kaukaa tulevaisuudesta. Suomi ja muut niin sanottut perinteiset teollisuusmaat voivat ottaa oppia sellaisista maista, jotka ovat saavuttaneet saman eliniänodotteen ja onnellisuustason kuin länsimaat, mutta paljon kohtuullisemmalla ekologisella jalanjäljellä.

Tällainen on esimerkiksi Costa Rica, joka on toistuvasti osoitettu maailman onnellisimmaksi valtioksi, kun maita vertaillaan Happy Planet Index -mittarilla. Hyvin sijoittuvat myös muun muassa Vietnam, Panama, Chile, Kuuba ja El Salvador.³⁴

Länsimaat eivät pärjää vertailussa runsaan kulutuksen ja kielteisten ympäristövaikutusten vuoksi. Vuonna 2012 Suomi oli listan sijalla 70. Se, että menestyneiksi maiksi määritellään muitakin kuin moderneja teollisuusmaita, voi toimia arvokkaana mielikuvituksen herättelijänä kehityksen huippuna itseään pitävissä länsimaissa.³⁵

34 Vertaile maita Happy Planet Index -mittarin avulla: <http://www.happyplanetindex.org/data/>

35 Ulvila & Pasanen (2010)

Clara Nomen

ta lisäävät tuet, joiden vaikutuksesta saastuminen, jätteiden määrä ja luonnon hyväksikäyttö lisääntyvät. Suomessa esimerkiksi fossiilienergia (kivihiili, maakaasu, öljy, turve) saa julkista tukea yli miljardi euroa vuodessa, ja maailmanlaajuisesti summan arvioidaan olevan 500–1400 miljardia.³⁶

Ympäristölle haitallisen toiminnan tukemisen sijaan investointeja tulisi suunnata ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviin ratkaisuihin. Kestävemmän infrastruktuurin rakentaminen on välttämätöntä myös Suomessa, jotta voimme vähentää kulutustamme tarpeeksi. Investointeja tulisi kohdentaa esimerkiksi raideliikenteen kehittämiseen, ekologiseen ruoantuotantoon, vähäpäästöisen energian tuotantoon ja jakeluun sekä rakennusten energiatehokkuuden parantamiseen.

Miten turvata hyvinvointi ilman kasvua?

Kasvuyhteiskunnassa kasvuttomuus on tuhoisaa: jos talous ei kasva, työttömyys lisääntyy. Olevaa varallisuutta on kohtuutalouden periaatteiden mukaan jaettava nykyistä tasaisemmin ja keksittävä keinoja irrottaa hyvinvoinnin turvaaminen talouskasvusta. Ratkaisuksi on ehdotettu muun muassa työn tasaisempaa jakamista, erilaisia työtakuumalleja sekä perus- ja maksimitulojen määrittämistä. Kun saatavilla on tarpeeksi kattavia julkisia palveluja, tarve tavoitella rahaa ja kasvun pakko vähenevät.

Perustuloa tai kansalaispalkkaa on ehdotettu välilineeksi jakaa keskittynyttä varallisuutta. Perus-

tulo on ilman ehtoja jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle maksettava tulo, jota ei voi periä takaisin. Erilaisten perustulomallien kirjo on suuri, mutta idea on kaikissa sama: kaikki saavat tuloja riippumatta esimerkiksi perhesuhteista, aiemmas- ta työstä tai elämäntavasta. Riittävän perustulon tarjoama taloudellinen turva mahdollistaisi koh- tuuden kaikille. Se voisi edistää kestävämpien elä- mäntapojen kehittymistä ja vahvistaa kulttuurista muutosta suuntaan, jossa materiaalisen kulutuk- sen kasvattamisen sijaan tavoitellaan esimerkiksi sosiaaliin suhteisiin liittyviä asioita.³⁷

Maksimitulo on keino välttää tuhlailevaa kulut- tamista ja rakentaa tasa-arvoista yhteiskuntaa.³⁸ Ranskalaiset aktiivit ovat ehdottaneet suurimpien tulojen sitomisen alimpiin siten, että korkeimmat palkat saavat olla enintään viisinkertaiset alimpiin verrattuna.

Moni kohtuutalousajattelija painottaa työajan lyhentämisen tärkeyttä. Esimerkiksi brittiläi- nen ajatushautomo New Economics Foundation (NEF) on ehdottanut 21 tunnin työviikkoa ratkai- suksi ylityön, työttömyyden ja ylikulutuksen ai- heuttamiin ympäristöongelmiin. Järjestön mu- kaan lyhyempi työviikko säästäisi sekä ihmistä että luontoa. Kulutus pienenesi työtuntien vähen- nyttyä, ja ihmisillä olisi enemmän aikaa panostaa ekologisiin elämäntapoihin. Hyvinvointi puo- lestaan lisääntyisi, kun perheelle, harrastuksille, vapaaehtoistyölle ja yhteiskunnalliselle aktiivi- suudelle jäisi enemmän aikaa. Samalla palkat- toman kotityön arvostus kasvaisi ja tasa-arvo li- sääntyisi.³⁹

36 Lue lisää ympäristölle haitallisista tuista: <https://haitallisetuet.wordpress.com/> ja Suomen luonnonsuojeluliitto (2014)

37 Perkiö & Kajanoja (2015)

38 Alexander (2015)

39 New Economics Foundation (2010)

Työtakuumallien perustana on ajatus siitä, että valtio takaa työpaikan kaikille työtä etsiville. Hyvinvointia luovat ideat jämähtävät liian usein siihen, etteivät ne sovi yhteen yritysten ja yhteiskunnan kasvuvaatimusten kanssa. Esimerkiksi hoiva-, koulutus- ja terveysalalla sekä luonnonsuojelun parissa olisi runsaasti tärkeää, arvokasta ja hyvinvointia edistävää työtä tehtävänä. Nämä alat voisivat tarjota ihmisille mielekästä työtä, vaikuttaa yhteiskunnan kehittymiseen myönteisesti ja toimia luonnonvaroja säästävällä tavalla.⁴⁰

Talous voi olla muutakin kuin voittojen tavoittelua

Yhtiöiden pääasiallinen tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Yhteiskunnalliset yritykset sen sijaan maksimoivat yhteiskunnalle tuottamia myönteisiä vaikutuksia. Niiden tavoitteena on ratkaista jokin tietty yhteiskunnallinen ongelma. Päämääränä voi olla esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien työllistäminen, ympäristönsuojelu tai yhteisön energiaomavaraisuuden parantaminen. Tällainen yritystoiminta kasvaa jatkuvasti.⁴¹

Yhteiskunnallisia yrityksiä voi toimia millä tahansa toimialalla yritysmuodosta riippumatta.

” Voisiko yrityksiltä odottaa paljon nykyistä enemmän?

Näkökulma

Moderni rahateoria kohtuutalouden tukena

Taloukasvua perustellaan usein väittäen, ettei julkisten palveluiden rahoittaminen olisi muuten mahdollista. Uusklassisen talousteorian mukaan julkiset palvelut rahoitetaan yksityisten toimijoiden maksamilla veroilla. Niin kutsutun jälkikeynesiläisen modernin rahateorian näkökulmasta väite ei kuitenkaan pidä paikkaansa.

Uusklassinen taloustiede näkee rahan vaihdon välineenä ja hyödykkeenä, jolla on itsessään jokin arvo. Rahan luonne kuitenkin muuttui perustavanlaatuisesti, kun Yhdysvallat irrotti dollarin kultakannasta vuonna 1973. Tuolloin siirryttiin modernin rahan aikaan. Moderni rahateorian mukaan raha on merkki velkasuhteesta. Uutta rahaa syntyy,

kun yksityishenkilö ottaa lainaa liikepankista, ja tämä raha poistuu käytöstä kun laina maksetaan takaisin. Valtio, jolla on oma keskuspankki, on viime kädessä rahan liikkeellelaskija.

Modernin rahan järjestelmässä, jossa rahaa ei ole sidottu kultakantaan tai mihinkään muuhunkaan, yhteiskunnallista kehitystä ei rajoita rahan niukkuus. Kohtuutalouden tavoitteiden näkökulmasta jälkikeynesiläinen ajattelu on lupaavaa. Koska valtio voisi luoda oman keskuspankkinsa kautta rahaa julkisten palvelujen rahoittamiseksi, kasvua ei tarvittaisi samalla tapaa kuin nyt verotulojen varmistamiseksi tai valtion menojen kattamiseksi.⁴²

40 Unti (2015)

41 Tykkyläinen (2015)

42 Järvensivu (2013). Lue lisää jälkikeynesiläisestä talousajattelusta Raha ja talous -blogista: <http://blogit.image.fi/rahajatalous/>

Jean Lakosnyk

Yhtä määritelmää ei ole. Suomalaisen Työn Liitto lanseerasi vuonna 2011 Yhteiskunnallinen yritys -merkin, jonka voi saada yritys, joka on perustettu tuottamaan yhteiskunnallista hyvää ja joka käyttää suurimman osan voitostaan yhteiskunnallisten tai ympäristöongelmien ratkaisemiseen. Yrityksen toiminnan on oltava avointa ja läpinäkyvää.⁴³

Myös osuuskunnat tarjoavat voittoa tavoittelevalle osakeyhtiötoiminnalle vaihtoehtoisen tavaran organisoitua. Osuuskunnat ovat omistajajäsentensä yhteistä etua ja hyvinvointia palvelevia yrityksiä. Niiden erityispiirre muihin yritysmuotoihin verrattuna on sitoutuminen jäsenedemokratiaan: osuuskunnassa jokaisella jäsenellä on yksi ääni. Osuuskunnissa työtä tehdään ensisijaisesti osuusjäsenien tarpeita eikä ulkopuolisten sijoittajien voittoa varten. Kyseessä on liiketoimintaa

harjoittava yhteisö, jossa taloudellinen toiminta ei kuitenkaan ole itseisarvo, vaan tarkoituksena on palvella jotain yhteisesti koettua tarvetta tai päämäärää.⁴⁴

Sen lisäksi, että yhteiskunnalliset yritykset ja osuuskunnat luovat uusia mahdollisuuksia ja ratkaisuja tuottaa yhteistä hyvää, ne haastavat perinteisen liiketoiminta-ajattelun: onko voiton maksimointi hyväksyttävä tavoite toiminnan lähtökohdaksi? Voisiko yrityksiltä odottaa paljon nykyistä enemmän? Voiko yritys kilpailla hinnalla, jos alempi hinta on saavutettu esimerkiksi ympäristön saastumisen kustannuksella?

Eettiset pankit ja aikapankit

Vuoden 2008 finanssikriisi lisäsi yleistä kiinnostusta eettiseen pankkitoimintaan. Talouskriisit ovat vieneet monen luottamuksen perinteisten pankkien toimintaan ja rohkaisseet etsimään vaihtoehtoja. Eettiset pankit eroavat tavallisista pankeista siten, että ne rahoittavat ainoastaan sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä hankkeita sekä kulttuuria. Tällaisia ovat esimerkiksi luomuruoka-kauppa, ekologinen viljely ja uusiutuvien energialähteiden kehittäminen. Asiakkaista monet ovat pienyrityksiä. Lainoja ei myönnetä projekteihin, jotka pankin arvion mukaan tuhoavat luontoa tai toimivat muuten epäeettisesti.

Eettisen pankkitoiminnan ominaispiirteisiin kuuluu myös läpinäkyvyys. Asiakkaille tiedotetaan avoimesti, mihin hankkeisiin heidän varojensa sijoitetaan. Suomalaisen eettisen pankkitoiminnan edistämiseksi perustettiin vuonna 2012 Pankki 2.0 -aloite.⁴⁵

Eettisten pankkien lisäksi ympäri maailmaa on perustettu aikapankkeja, joissa ihmiset vaihtavat palveluja tai hyödykkeitä. Aikapankissa ihmiset tarjoavat omaa aikaansa ja apuansa yhteisön käyttöön ja voivat samalla saada apua omaan arkeensa. Esimerkiksi ompelusta pitävä henkilö tarjoaa korjausompelua muille jäsenille ja saa itselleen apua lastenhoidossa tai juhlien järjestämisessä. Aikapankeissa valuuttana on eurojen sijaan aika. Stadin aikapankissa puhutaan "toveista". Periaatteena on, että kaikkien aika, työ ja avun tarve ovat yhtä arvokkaita, joten 1 tovi vastaa kaikissa tilanteissa yhtä työtuntia.

43 Lue lisää Yhteiskunnallinen yritys -merkistä: <http://suomalainentyo.fi/yrityksille/yhteiskunnallinen-yritys/>

44 Ks. esim. Peltokoski & Moilanen (2015), Moilanen ym. (2014)

45 Lue lisää Pankki 2.0. -aloitteesta: <http://www.pankki2.fi/>

” Kohtuutalous tähtää rakenteiden muutokseen.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus

Esimerkki

► Kierrätyskeskus on kohtuutalousyritys

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy julistautui 24.9.2010 Kasvu murroksessa -seminaarin yhteydessä Suomen ensimmäiseksi kohtuutalousyritykseksi. Se tarkoittaa, että Kierrätyskeskus edistää taloutta, jossa toimitaan ympäristön kantokyvyn rajoissa. Liiketoiminnan päämääränä ei ole osakkeenomistajien varallisuuden kasvattaminen. Hyvinvointia kartutetaan tuotantoa ja kulutusta kasvattamatta.

Kierrätyskeskus ei jaa voittoa omistajilleen, vaan kaikki tuotot käytetään yrityksen mission mukaiseen työhön. Toiminnan tavoitteena on elinympäristön parantaminen tavaroiden uudelleenkäyttöä edistämällä sekä tarjoamalla ympäristökasvatusta ja -koulutusta erilaisille ryhmille.

Kierrätyskeskus ottaa vastaan, huoltaa, korjaa, lahjoittaa ja myy eteenpäin käytettyjä tava-

roita myymälöissään. Se myös valmistaa uusio- tuotteita.

Asiakkaille tarjotaan helppoja keinoja tehdä arjen ekotekoja ja vähentää luonnonvarojen kulu- tusta. Kierrätyskeskuksesta voi esimerkiksi laina- ta maksutta kuljetuspyörän tai kuomullisen perä- kärryn tavaroiden kuljettamiseen. Juhlien järjes- täjä saa astiaston lainaan panttia ja pesumaksua vastaan.

Ympäristövastuun lisäksi Kierrätyskeskus edis- tää paikallistaloutta. Tärkeä tavoite on lisätä osalli- suuden ja työnteon mahdollisuuksia. Kierrätyskes- kus työllistää erityisesti vaikeassa työmarkkinati- lanteessa olevia työnhakijoita; sen työntekijöistä vähintään kolmannes on pitkäaikaistyöttömiä ja osatyökykyisiä. Yritys myös tarjoaa mahdollisuuksia mielekkääseen vapaaehtoistyöhön.

Aikapankit tukevat paikallista taloutta ja palveluiden tuotantoa ja voivat siten monin tavoin vähentää ympäristöongelmia ja lisätä hyvinvointia. Kulutus vähenee, kun resurssien ja hyödykkeiden yhteiskäyttö lisääntyy: aikapankissa voi lainata toisten omistamia asioita, kuten porakonetta tai autoa. Paikallisesti tapahtuva vaihdanta voi vähentää liikenteen hiilidioksidipäästöjä.

”Kun ihmiset voivat vaihtaa palveluita aikapankin kautta, voidaan rahataloutta supistaa sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Talouden supistamisesta ei seuraa hyvinvointitappioita, kun ihmisillä on ympärillään erilaisia taitoja omaavia ihmisiä ja sosiaalista tukea tarjoava ihmisten verkosto”, esitetään Stadin aikapankin verkkosivuilla.⁴⁶

Maailmalla toimii tuhansia aikapankkeja. Ristiriitoja on syntynyt verotukseen liittyen. Suomessa verottaja päätti pitkän keskustelun päätteeksi, että aikapankeissa tapahtuva vaihto on veronalaista, ellei kyse ole selkeästi pienimuotoisesta talkootoiminnasta.

Ekokylistä mallia kohtuuteen

Ekokylät ovat yhteisöjä, joissa tavoitteena on elää ekologisten periaatteiden mukaan. Yhteisöissä painotetaan jakamista ja tavoitellaan hyvinvointia kestäväen elämäntavan kautta. Ekokylät sijaitsevat tyypillisesti maaseudulla, missä ruoantuotanto on helpompaa, mutta ekologista elämäntapaa tavoittelevia yhteisöjä on myös kaupungeissa.

Ekoyhteisöissä harjoitetaan esimerkiksi luonnonmukaista pienviljelyä ja permakulttuuria, tee-se-itse-tuotantoa ja käsitöitä, sekä suositaan uusiutuvaa energiaa. Raha on vain keino täyttää pakolliset tarpeet. Ekoyhteisöt myös takaavat tietyn hyvinvoinnin tason kaikille jäsenilleen. Suomessa niitä on perustettu esimerkiksi Keuruulle, Bromarviin ja Kempeleelle.

Ekokylät tarjoavat mahdollisuuden harjoittaa kestävä elämäntapaa yhdessä. Vaikka sellaiseen muuttaminen ei olisikaan kaikille mahdollinen vaihtoehto, ekokylistä voimme saada arvokkaita näkökulmia siihen, miltä kohtuuteen ja kohtuutalouteen perustuva yhteiskunta näyttäisi. Mitä ekokylä toimintatapoja voitaisiin ottaa laajemmin käyttöön yhteiskunnassa, ja miten?⁴⁷

Elämäntavan kohtuullistaminen

Kohtuutalous mielletään joissain yhteyksissä downshiftaamiseksi eli elämäntavan kohtuullistamiseksi ja vapaaehtoiseksi yksinkertaisuuden tavoitteluksi. Downshiftauksen ajatuksena on mielekkäämmän elämänrytmin saavuttaminen esimerkiksi työntekoa ja kuluttamista vähentämällä. Leppoistaja hyppää pois suorituskeskeisestä oravanpyörästä ja valitsee vaatimattomamman elämäntyylin, jossa rahan sijaan onnellisuutta tuovat perhe, ystävät, elämykset, terveys tai vaikkapa maailmanparantaminen.

Kohtuutalouden ja vapaaehtoisen kohtuullistamisen välillä on paljon yhtäläisyyksiä, kuten hyvän elämän tavoittelu kuluttamista vähentämällä. Siitä huolimatta kohtuutalouden epäpolitisointi ja tyypistäminen yksilökeskeiseksi kohtuullisemman elämäntavan tavoitteluksi on yksipuolinen näkökulma. Downshiftaaminen painottaa ihmisen tasapainoa itsensä kanssa, kohtuutalous tähtää yhteiskunnallisten rakenteiden muutokseen. **Timo Järvensivu** on todennut, downshiftaaminen voi olla jopa epäeettistä, ellei leppoistaja samalla osallistu poliittiseen keskusteluun ja yritä tehdä sitä mahdolliseksi kaikille.⁴⁸

Esimerkki

Muutos alkaa läheltä

Kansainvälisellä siirtymäliikkeellä (Transition Network) on ekokylä tapaisia tavoitteita. Siirtymäliike tarjoaa yhteisöille työkaluja vastata ilmastonmuutoksen, öljyriippuvuuden ja vinoutuneen talousjärjestelmän asettamiin haasteisiin. Siirtymäprojektit lisäävät tietoa kestävästä elämästä ja pyrkivät auttamaan paikallisia yhteisöjä vahvistumaan ja vähentämään riippuvuuttaan fossiilisista polttoaineista. Yhteisöllisyys, luovuus ja hauskuus ovat tärkeässä roolissa liikkeen ideologiassa ekologisuuden ohella. Siirtolapuutarhat ja yhteisöviljelmät, uusiutuvan energian projektit, yhteisöleipomot ja kierrätys ovat esimerkkejä liikkeen aloitteista. Siirtymäliikkeen perustaja **Rob Hopkins** uskoo konkreettisen tekemisen voimaan: paikallistason toimilla voi muuttaa maailmaa.⁴⁹

46 Lue lisää Stadin aikapankista: <https://stadinaikapankki.wordpress.com/>

47 Cattaneo (2015)

48 Aamuposti 4.11.2014: ”Tutkija: Downshiftaaminen voi olla myös epäeettistä”, www.aamuposti.fi/artikkeli/247744-tutkija-downshiftaaminen-voi-olla-myo-epaeettista

49 Lue lisää siirtymäliikkeestä: www.transitionnetwork.org

” Paikallistason toimilla
voi muuttaa maailmaa.

Deirdre Malfatto

Tutkimukset osoittavat, että suomalaisessa yhteiskunnassa luonnonvarojen kulutusta ei voida vähentää kestävälle tasolle pelkästään yksilöiden kulutusvalinnoilla. Materiaalijälkiimme vaikuttavat ennen kaikkea rakenteelliset tekijät: se, miten ruokaa ja lämmityksessä tarvittavaa energiaa tuotetaan tai esimerkiksi se, miten liikenne- tai kaavoituspolitiikkaa harjoitetaan. Kestävien materiaalijalanjälkien saavuttaminen edellyttää siis muutoksia infrastruktuurissa, tuotantotavoissa ja yhteiskunnallisissa palveluissa.⁵⁰ Siitä huolimatta kohtuullisen elämäntavan tavoittelu ei ole turhaa, eikä sen merkitystä pidä väheksyä. Rakenteet voivat muokata ja ohjata ihmisen toimintaa, mutta yhtäällä ihmisten toiminnan avulla rakenteita voidaan muuttaa⁵¹.

Vapaaehtoinen vähentäjä voi omalla esimerkillään vahvistaa kohtuuteen liittyviä arvoja ja näyttää, että kerskakulutukselle on vaihtoehtoja. Omaa ekologista jalanjälkeään voi vähentää monenlaisilla arjen teoilla – esimerkiksi syömällä kasvispainotteisesti, asumalla tiiviisti, panostamalla energiansäästöön, välttämällä lentämistä ja liikkumalla pyörällä. Se, että ihmiset tekevät tekoja ja puhuvat niistä lähipiirinsä kanssa, voi innostaa muitakin toimimaan kohtuuden puolesta. Teot muokkaavat arvoja ja muuttavat asenteita, ja näin yksilövaikuttamisesta voi tulla yhdessä vaikuttamista.

Henkilökohtaiset kokemukset ja oivallukset voivat myös rohkaista osallistumaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Niiden kautta tulevai-

50 Hirvilammi et al. (2014)

51 Jakonen & Silvasti (2015), s. 287.

” Toiminnasta tulee vaikuttavaa, kun teemme asioita yhdessä.

suus astuu lähemmäksi: omien kokemusten myötä voi olla esimerkiksi helpompi nähdä, millaisia poliittisia päätöksiä ja toimia kohtuutalouden rakentamiseksi tarvitaan ja millaisia haasteita uudistusten toteuttamisen liitty⁵².

Kuluttajasta kansalaiseksi

Kulutusta on pyritty hillitsemään tarjoamalla kuluttajille erilaisia ympäristövinkkejä. Kuluttajat ovat kuitenkin vain harvoin olleet avainasemassa markkinoiden vihertämisessä. Yksityisiin kulutusvalintoihin keskittyvässä ympäristövalistuksessa on muitakin ongelmia. Sen perustana on oletamus siitä, että ihmisillä on täysi vapaus ja mahdollisuudet valita elämäntapansa. Kuluttajiin vetoamisen voi myös nähdä päättäjien ja yritysten tapana ulkoistaa omaa vastuutaan kuluttajille.⁵³ Ympäristövastuun yksilöllistämällä tähdätään ensisijaisesti ympäristöongelmien seurausten minimoitiin, jolloin kysymys niiden syistä jää käsittelemättä.

Yksilö ei ole merkityksetön, mutta yksilöä ei tulisi pelkistää kuluttajan rooliin, jossa hänen vaikutusvaltansa on hyvin rajallinen. Markkinoilla kuluttaja on vain lompakkonsa kokoinen. Kuluttajuuden sijaan kohtuutalous pyrkii rakentamaan kansalaisuutta. Näin se laajentaa yksilökeskeisen vaikuttamisen yhteiskunnalliseksi vaikuttamiseksi.

Kuluttajavaikuttaminenkin voi olla yhteiskunnallista vaikuttamista, kun suuri joukko ihmisiä toimii yhdessä tietyn asian puolesta. Käytännössä se voi tarkoittaa esimerkiksi yksittäisten tuotteiden kollektiivista boikotoimista tai suosimista.

Ruohonjuuritasolla voi kuitenkin tehdä paljon muutakin kuin kuluttajapäätöksiä. Meidän tulisi pyrkiä ensisijaisesti olemaan yhteistä hyvää edistäviä kansalaisia. Meillä on rooli muutoksessa esimerkiksi asukkaina, äänestäjinä, ammattilaisina, isinä, äiteinä tai vaikkapa luontoharrastajina.

Smart CSOs -tutkimusverkosto nimittää aktiivisia yksilöitä muutosagenteiksi.⁵⁴ Muutosagentit ovat kansalaisia, jotka kyseenalaistavat itsestäänselvyyksiä ja haastavat pinttyneitä ajattelutapoja. He kehittävät uusia talouden malleja ja levittävät kohtuuden kulttuuria ympärilleen. Muutosagentteja on kaikilla yhteiskunnan tasoilla, niin paikallisyhteisöissä, kaupungeissa, yrityksissä, kansalaisjärjestöissä kuin päättäjinä.

Talous haltuun yhteistyöllä ja sivistyksellä

Aktiiviset kansalaiset voivat ottaa taloutta haltuun rakentamalla yhdessä uudenlaisia talouden malleja epädemokraattisten ja kasvua korostavien järjestelmien tilalle. Kun talouden ajatellaan koostuvan kaikkien ihmisten konkreettisista toimista ja

Esimerkki

► Mainokset luovat keinotekoisia tarpeita

Ylikulutuksen aiheuttamiin ympäristöongelmiin voidaan puuttua rakenteellisin keinoin mainontaa rajoittamalla sen sijaan, että syyllistetään yksittäisiä kuluttajia. Mainoksia kritisoidaan, sillä ne luovat totuudenvastaisia mielikuvia, rakentavat keinotekoisia tarpeita ja rohkaisevat kuluttamaan lisää. Ne pitävät yllä kulutuskulttuuria ja ruokkivat materialistista elämäntapaa. Kuten Latouche on todennut, ”mainonta saa meidät haluamaan sitä, mitä meillä ei vielä ole, ja vie meiltä ilon siitä, minkä jo omistamme”.

Suomessa rajoitetaan jo muun muassa lapsiin kohdistuvaa ja alkoholiin liittyvää mainontaa. Uusia rajoitteita voisi tehdä myös niin valtakunnallisesti kuin kuntatasollakin. Esimerkiksi Grenoblen kaupunki Ranskassa päätti vuonna 2014 kieltää kadunvarsimainokset ja istuttaa niiden tilalle puita⁵⁵. Vain järjestöjen ilmoitukset sallitaan.

52 Järvensivu (2015), s. 265.

53 Ks. esim. Berg (2013)

54 Lue lisää Smart CSOs-verkostosta: <http://www.smart-csos.org/>

55 The Telegraph 24.11.2014: ”Grenoble to replace street advertising with trees and community spaces”; www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11250670/Grenoble-to-replace-street-advertising-with-trees-and-community-spaces.html

Hanna Aho

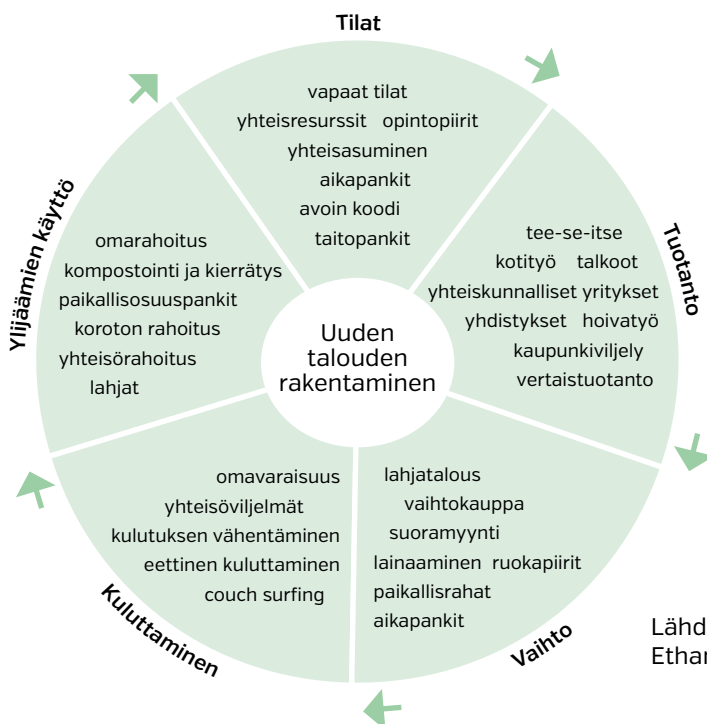
ihmisten välisistä suhteista, sen ympäriltä poistuu turha mystiikka. Talous tulee lähemmäs tasoa, jolla meistä jokainen toimii.⁵⁶

Ympärillämme on jo runsaasti taloudellista toimintaa, jota ulkoisten markkina- ja kasvupakkojen sijaan ohjaavat kohtuutalouden arvot ja ihanteet. Käytännön esimerkkejä ihmisten ja ym-

päristön hyvinvointiin tähtäävästä taloudesta ovat muun muassa ekokylät, yhteiskunnalliset yritykset, eettiset pankit, aikapankit, vaihto- ja ruokapiirit, yhteisöviljelmät, reilu kauppa, kaupunkiviljely, tee-se-itse -ratkaisut, kirpputorit, omavaraisuus, lainaaminen ja talkoot.

Tällaiset talouden muodot perustuvat yhteistyöhön, ja toiminnalla pyritään yleensä voitontavoittelun sijaan etsimään ratkaisuja aitoihin tarpeisiin ja ongelmiin. Taloudesta otetaan vastuuta. Toisin kuin maksimaalisten voittojen tavoitteluun sitoutuneilla yrityksillä, näillä ruohonjuuritason aloitteilla ei ole yleensä sisäänrakennettua pakkoa kasvaa tai laajentua ympäristövaikutuksista ja ihmisten hyvinvoinnista välittämättä.

Joku saattaa leimata uuden talouden alle luokituvat ruohonjuuritason aloitteet puuhasteluksi. Niiden ei kuitenkaan tarvitse jäädä pienimuotoisiksi: kun kansalaiset rakentavat kohtuutaloutta yhdessä, syntyy koko ajan uusia ja laajempia toisenlaisen talouden rihmastoja. Paikalliset aloitteet ankkuroituvat osaksi kohtuutalouden kokonaisuutta. Esimerkiksi kaupunkiviljely on tapa

Lähde: Tuomo Alhojärvi, Ethan Milleriä (2010) mukailien

56 Alhojärvi ym. (2015)

Paikalliset aloitteet ankkuroituvat osaksi kohtuutalouden kokonaisuutta.

ottaa pala ruoantuotantoa omiin käsiin, rakentaa toisenlaisia ruoan tuottamisen ja jakamisen tapoja sekä muokata suhdettamme ruokaan kestävämmäksi.

Aktiivisen kansalaisuuden ohella kohtuutalous peräänkuuluttaa sivistystä. Sivistykseen kuuluvat kriittisyys, ajattelun taidot ja kyky asettua muiden asemaan. Kiireen keskelläkin meidän kaikkien tulisi ymmärtää olevamme kokonaisia ihmisiä. Jos huomaamme, että olemme tekemässä jotakin päätöstä ”vain työntekijöinä”, päätös on todennäköisesti väärä. Voimme kysellä itseltämme esimerkiksi päiväkirjan avulla: ”Onko tämä, mitä teen juuri nyt, hyväksi maailmalle ja minulle?”⁵⁷

Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen suhtautuu maailmaan kokonaisvaltaisen vastuullisesti: hän ymmärtää oman toimintansa vaikutukset muihin ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan niin lähellä kuin kaukana. Hän ymmärtää, ettei ihmiselämää voi olla ilman elinvoimaista luontoa. Tämä ymmärrys auttaa ottamaan ekologiset ja sosiaaliset kysymykset huomioon jokapäiväisessä toiminnassa sekä rakentamaan kestäväää tulevaisuutta. Ekososiaalisesti sivistyneet kansalaiset muodostavat kestäviin elämäntapoihin ja kulttuuriin johtavan yhteiskunnallisen muutoksen perustan.⁵⁸

Käsite

▶ Aktiivinen kansalaisuus

Aktiivinen kansalaisuus on vaikuttamista ja toimimista yhteiseksi hyväksi.⁵⁹ Aktiivinen kansalainen ottaa vastuuta yhteisistä asioista ja osallistuu niiden hoitamiseen. Käytännössä aktiivinen kansalaisuus voi olla niin yksinkertaista kuin naapurin auttaminen. Toisaalta se voi olla haastavaa, kuten suuren kampanjan organisointi. Aktiivinen kansalaisuus voi tarkoittaa esimerkiksi ympäristöasioiden ajamista tai kohtuutalousaktivismia.

Kansalaisvaikuttamiseen on lukuisia keinoja: voit tehdä yhdessä asioita naapureiden ja lähipiirin kanssa, perustaa opintopiirin, liittyä kansalaistoimintaan tai -järjestöön, osallistua tempauksiin ja mielenosoituksiin. Sosiaalinen media avaa mahdollisuuksia keskustella, jakaa tietoa ja kertoa mielipiteensä. Aktiivinen kansalainen saattaa asettua itse ehdolle vaaleissa, liittyä puolueeseen tai kirjoittaa kansanedustajalle tai kuntapäättäjälle. Hän kirjoittaa yritykselle ja vaatii yritysvastuuta. Myös taiteen ja kulttuurin keinoin voi vaikuttaa – vain mielikuvitus on rajana.

Toiminnasta tulee vaikuttavaa, kun joukko aktiivisia kansalaisia toimii yhdessä.

Pohdittavaksi

- ▶ Tässä luvussa on esitelty erilaisia polkuja kohtuutalouteen (esim. uudet hyvinvoinnin mittarit, rajoitukset, työn jakaminen, yhteiskunnalliset yritykset, mainonnan rajoittaminen ja ruohonjuuritasolla vaikuttaminen). Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita näihin keinoihin liittyy?
- ▶ Mitä kohtuus merkitsee sinulle? Miten kohtuuden rajat voi määritellä?
- ▶ Pohdi erilaisia vaikuttamisen keinoja. Millaisia haasteita kuluttajavaikuttamiseen liittyy? Millä tapaa sinä voisit olla aktiivinen kansalainen?
- ▶ Uuden talouden rakentaminen -kuvassa esitellään erilaisia kohtuullisemman talouden muotoja (esim. kaupunkiviljely, talkoot, vaihtopiirit ja aikapankit). Mitkä näistä ovat sinulle entuudestaan tuttuja? Millaisin keinoin uuden talouden malleja voisi lisätä?

57 Tikkanen (2015)

58 Salonen (2014)

59 Laitinen & Nurmi (2004)

4.

Muutos tehdään yhdessä

Monen asian pitää muuttua, jotta maapallo voidaan säilyttää elinkelpoisena. Päätökset ja toimet, joita teemme tänään, ovat ratkaisevia koko ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta. Talous ei onneksi ole luonnonlaki, vaan järjestelmä, jota voimme muuttaa. Kohtuutalous rakennetaan yhdessä.

Kasvuun kietoutuneessa länsimaisessa yhteiskunnassa ajatus vähentämisestä tuntuu mahdottomalta. Suunnan muuttamiseksi tarvitsemme kohtuutalousajattelijoiden peräänkuuluttamaa mielikuvituksen vapauttamista ja luutuneiden uskomusten kyseenalaistamista.

Monet pitävät kohtuutalouden tavoitteita hyvinä, mutta eivät kuitenkaan näe kohtuutalouteen siirtymistä realistisena mahdollisuutena. Miten kasvuun perustumaton talous voisi toimia käytännössä? Kysymyksen voi kääntää myös toisin päin: miten nykyinen malli voisi toimia? Loputon talouskasvu on mieletön tavoite. Tapa, jolla toimimme nyt, on ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta kestävä. Nykyinen kasvutalous tekee planeetasta asumiskelvottoman niin monille, jo tänään.

Pitkään jatkunut talouskriisi on hyvä ajankohta nostaa esiin perusteellisia kysymyksiä nykyjärjestelmän toimivuudesta. Miten meidän pitäisi uudistua? Ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen ylikulutuksen kaltaisista polttavista haasteista huolimatta talouskasvua tavoitellaan ympäristön kustannuksella. Tarve suojella luontoa on ilmiselvä, mutta silti ympäristönsuojelua lisääviä toimia hyllytetään jatkuvasti, koska niihin ”ei ole varaa”. Riittävän tiukkoja päästövähennystavoitteita ei ole saatu sovittua taloudellisiin syihin vedoten ja kilpailukyvyyn korostamisen takia.

Kohtuutalous on hyödyllinen käsite, koska kriisien keskellä se tarjoaa uudenlaisen tarinan ja näkökulman parempaan tulevaisuuteen. Tähän tarinaan ihmiset ja erilaiset liikkeet voivat tarttua. Moniulotteisuus on kohtuutalouden vahvuus. Kohtuutalous kokoaa yhteen erilaisia toistaan tukevia aloitteita: osa niistä on isompia,

toiset pienempiä, jotkin teoreettisia ja toiset käytännöllisempiä.

Muutos on mahdollinen

Talouspoliittista keskustelua seuratessa saa helposti vaikutelman, ettei kohtuutaloudella olisi juurikaan kannatusta. Talousarvot jylläävät päivänpolitiikassa. Siitä huolimatta yllättävän moni suomalainen kyseenalaistaa kasvun mielekkyyden. Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (EVA) vuonna 2014 julkaiseman arvotutkimuksen mukaan seitsemän kymmenestä (70 %) uskoo, että pyrkimällä jatkuvaan taloudelliseen kasvuun ihminen tuhoaa vähitellen luonnon ja lopulta myös itsensä⁶⁰.

Toistaiseksi nämä epäilykset eivät kuitenkaan ole kääntäneet toimintamme suuntaa riittävästi. Puhe talouskasvun välttämättömyydestä hallitsee keskustelua, vaikka ikuisen kasvuun suhtaudutaan kriittisesti. Kasvutavoitteista pidetään tiukasti kiinni erityisesti poliittisessa päätöksenteossa. Onko kyse siitä, että nykyinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmämme on tullut niin riippuvaiseksi kasvusta, että uudenlaisten ratkaisujen hahmottaminen on liian vaikeaa? Ovatko poliitikot niin tiukasti talouseliitin talutusnuorassa, ettei jatkuvan kasvun vaihtoehtoista uskalleta edes keskustella?

Muutos edellyttää ainakin ymmärrystä siitä, että kasvuriippuvuudelle on olemassa vaihtoehtoja. Talous on ihmisen rakentama järjestelmä, jota voi ja pitääkin muuttaa. Kasvu on pakko, jonka olemme itse luoneet. Tietoisuus kasvun rajoista pitäisi pystyä konkretisoimaan poliittisiksi päätöksiksi, käytännön ratkaisuuksi ja toimiksi nykyistä huomattavasti laajemmassa mittakavassa.

Tässä kansalaisyhteiskunnalla on merkittäviä mahdollisuuksia vaikuttaa. Kohtuutalousliike haluaakin uudistaa poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun kulttuuria. On pyrittävä aitoon dialogiin. Vaihtoehdottomuuspuhe on korvattava avoimella keskustelulla. Voimme tuoda julkiseen keskusteluun kohtuutalousajattelua muun muassa nostamalla esiin vallitsevaa talousajattelua haastavia näkemyksiä ja kyseenalaistamalla kasvun pakon. Kohtuutalousliike muistuttaa, että monia konkreettisia vaihtoehtoja on olemassa, ja toisenlaista taloutta toteutetaan jo eri puolilla maailmaa.

Kansalaisyhteiskunnan toimijat voivat luoda uusia tarinoita, kasvusta vapaita tulevaisuuskuvia ja elämäntapoja, joiden varaan kohtuuden yhteiskuntaa rakennetaan. Pelkkä kasvun kritisoiminen ei riitä. tarinat ja esimerkit ovat tärkeitä. Niiden avulla voidaan hahmottaa, mitä kohtuutalous voi-

si käytännössä tarkoittaa. Miltä näyttää kohtuullinen maailma?

Yksittäiset ihmiset voivat kanavoida eettiset pohdintansa laajemmaksi kansanliikkeeksi, jos heillä on käytössään innostavia visioita paremmasta maailmasta.

Kohtuutalous on kansainvälinen ja kasvava liike

On rohkaisevaa tietää, että kohtuutalous ei ole vain pienen piirin puuhastelua. Kohtuutalous kerää suosiota niin tutkijoiden kuin kansalaisyhteiskunnan toimijoidenkin keskuudessa. Sillä on kannattajia myös hallinnossa ja yrity maailmassa. Kansainvälinen degrowth-verkosto on aktiivinen. Se kokoontuu joka toinen vuosi isoon konferenssiin. Vuonna 2014 Leipzigissa pidetty degrowth-konferenssi kokosi yhteen yli 3000 osallistujaa.

Esimerkki

Piknikeillä puidaan talousmalleja

Parhaat ideat syntyvät aitojen keskustelujen ja hyvän ruoan ympärillä! Kansainvälinen Degrowth Picnic Day järjestetään vuosittain kesäkuussa ympäri maailmaa. Päivän järjestäminen on yksinkertaista: jokainen tuo mukanaan yhden, lähellä tuotetuista ja mielellään luonnonmukaisista aineksista tehdyn ruoan tai juoman jaettavaksi. Osallistujat tuovat mukanaan oman lautasen, lasin ja ruokailuvälineet – ei kertakäyttöastioita. Tavoitteena on viettää talouskasvupakosta ja kulutushysteriasta vapaata päivää.

Piknikeillä käytännön toiminta ja kohtuutalouden teoria yhdistyvät hausalla ja yhteisöllisellä tavalla. Helsingissä Hesperian puistossa 6. kesäkuuta 2015 pidetty Kohtuutalous-piknik kokosi yhteen monipäisen joukon suunnittelemaan luonnonvaroja säästäviä talousmalleja. Alustuksia kuultiin degrowthin ja kiertotalouden eroista ja yhtäläisyyksistä. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus järjesti paikalle polkupyöränhuoltoapteen ja kertoi käytännöllisistä keinoista, joiden avulla voimme kohtuullistaa elämäntapaamme.

” Talous kuuluu kaikille.
Kohtuutalous ja kohtuuden yhteiskunta
rakennetaan yhdessä.

Inbal Marilli

Suomessa erilaiset uudenlaista taloutta edistävät toimijat kohtaavat ja keskustelevat esimerkiksi seminaareissa, piknikeillä, blogeissa ja muualla mediassa. Parempaa tulevaisuutta rakennetaan myös monenlaisin käytännön toimin. Ympäri Suomea on perustettu kohtuuskлубeja. Paikallistasolla kohtuutaloutta luovat muun muassa Kohtuus vaarassa -liike Pohjois-Karjalassa ja Tasaus-KohtuusPajan aktiivit Salossa.

Keskustelua paremmasta taloudesta käydään aktiivisesti muidenkin kuin kohtuutalous- ja degrowth-nimikkeiden alla. Toimijat ympäri maailmaa ovat kehitelleet ratkaisuja, joilla yhtä lailla edistetään oikeudenmukaista ja ekologisesti kestävä yhteiskunnallista muutosta. Näitä ovat esimerkiksi *solidaarisuus*, *post-ekstraktivismi*, *buen vivir* ja *ekologinen demokratia*.⁶¹ Vaikka suuntauksilla on keskinäisiä eroja, niitä yhdistää kasvu-uskon kyseenalaistaminen ja vaatimus siitä, että talouden on sopeuduttava maapallon kantokyvyn rajoihin ja jaettava hyvinvointia nykyistä oikeudenmukaisemmin.

Kohtuutaloudella on monia yhteyksiä myös esimerkiksi ilmasto-oikeudenmukaisuutta, kriittistä kuluttamista, rauhaa ja kansainvälistä yhteistyötä ajavien liikkeiden kanssa. Yhteistyön lisääntyminen näiden tahojen ja kohtuutalousliikkeen välillä olisi tulevaisuudessa suotavaa.

Jokainen voi vaikuttaa

Isojen kysymysten äärellä voi helposti tuntea voimattomuutta, mutta on tärkeää muistaa, että haasteista huolimatta isotkin muutokset ovat mahdollisia. Historiallisesti tarkasteltuna olemme saaneet aikaan merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia aikaisemminkin. Esimerkiksi orjakaupasta luopumista ja naisten äänioikeutta pidettiin aikoinaan mahdottomuutena. Siitä huolimatta käytännöt levisivät kaikkialle maailmaan.

Kohtuutaloutta voi rakentaa monella tapaa. Kuten edellisessä luvussa havainnollistettiin, aikamme polttaviin haasteisiin vastaaminen edellyttää samanaikaisesti sekä yhteiskunnan ja talouden rakenteiden uudistamista että käytännön toimintaa.

Kenelläkään ei ole lopullisia ratkaisuja tai valmiita vastauksia jokaiseen kysymykseen – eikä pidäkään olla. Yhdessä voimme kuitenkin vaikuttaa muutoksen suuntaan. Jokainen voi löytää itselleen sopivan tavan toimia. Talous kuuluu kaikille. On kuitenkin varmistettava, että kohtuutalouden edistäminen kytkeytyy laajempiin poliittisiin kysymyksiin ja yhteiskunnallisiin ratkaisuihin. Vain näin toiminnastamme tulee vaikuttavaa. Kohtuutalous ja kohtuuden yhteiskunta rakennetaan yhdessä.

61 Lue lisää tekstissä mainituista uuden talouden malleista: Kupa (2015)

Esimerkki

▶ Kohtuus vaarassa – paikallista kohtuustoimintaa

Pohjois-Karjalan kohtuusliikkeen toiminta sai alkunsa Kolilla lokakuussa 2009 järjestetystä seminaarista ”Kohtuus vaarassa – kestävästä kehityksestä kohtuuden kulttuuriin”. Tapahtuman yhteydessä syntyi kymmenen kohtuullisen vaatimuksen lista, joka toimii pohjana sittemmin pysyväksi muodostuneelle liikkeelle.

Liikkeen aktiivit järjestävät seminaareja, luentoja ja pyrkivät vaikuttamaan poliittisiin päätäjiin. He kokoontuvat säännöllisesti Joensuussa pidettävissä *Kohtuusklubeissa*, joissa keskustellaan ajankohtaisista aiheista kohtuuden näkökulmasta. Tilaisuuksia on järjestetty hyvin monenlaisista aiheista lahnan kalastuksesta ilmastonmuutokseen ja ruoanlaitosta kauppapolitiikkaan. ”Yritämme nostaa esiin asioita, jotka jäisivät tällä paikkakunnalla muuten keskustelematta”, kertoo liikkeen aktiivi **Markku Aho**. Kohtuusklubien ohjelmassa on aina mukana myös kulttuuria, sillä kuluttamisen tilalle halutaan tuoda aineettomia elämyksiä ja hidasta olemista. Uusia ihmisiä on tullut mukaan toimintaan jatkuvasti.

Vaikka kohtuusliike suhtautuu kriittisesti talouskasvu-uskoon, se ei miellä itseään vastustusliikkeeksi. Aktiivit toimivat pikemminkin paremman puolesta. Lokakuussa 2015 he julkaisivat *Kohtuus vaarassa: Onnen aikoja rajallisella planeetalla?* -pamfletin, johon on koottu ratkaisuehdotuksia ja myönteisiä esimerkkejä.

Kohtuus vaarassa -liikkeen kymmenen kohtuullista vaatimusta:

1. Elämäntavan syvälinen muutos on välttämätön. Pelkkä teknologia ei pelasta.
2. Tarvitaan yhteisiä sitovia rajoituksia kulutukseen. Tulevien sukupolvien pöydästä syöminen on lopetettava.
3. Energian käytön vähentäminen on ainoa mahdollisuus vastata riittävän nopeasti ilmastokriisin haasteeseen. Kulutusta on supistettava oikeudenmukaisesti ja hallitusti.
4. Ydinenergian ja uraanikaivosten tilalle kotimainen, hajautettu ja uusiutuva energiantuotanto.
5. Mainontaa on rajoitettava. Se luo keinotekoisia tarpeita.
6. Paikallisen tiedon tuhoaminen on lopetettava. Kokemusperäistä viisautta tarvitaan ekologisesti kriisiytyvässä maailmassa.
7. Luonnonvarojen kuluttamista on verotettava progressiivisesti.
8. Asevarustelu on lopetettava. Se vie ihmiskunnalta voimavarat ilmastokriisin torjunnasta.
9. Rajallisella maapallolla on luovuttava tavoittelemasta jatkuvaa kasvua.
10. Kohtuus arvoonsa. Se on vapautta kulutusriippuvuuksista.

Pohdittavaksi

- ▶ Kriittinen suhtautuminen ikuisen talouskasvun mahdollisuuksiin on yleistä, mutta silti puhe talouskasvun välttämättömyydestä hallitsee poliittista keskustelua. Mistä tämä voi johtua?
- ▶ Moni pitää kohtuutaloutta hyvänä ideana, mutta siitä huolimatta mahdottomana tavoitteena. Pohdi, miksi näin on. Mitä epäilijöille voisi vastata?
- ▶ Tarkastele kymmenen kohtuullisen vaatimuksen listaa. Ovatko vaatimukset kohtuullisia?
- ▶ Millaiset toimijat edistävät kohtuutaloutta omalla paikkakunnallasi? Miten eri tahojen välistä yhteistyötä voisi lisätä?
- ▶ Mitkä ovat sinulle mieluisia tapoja rakentaa kohtuutaloutta yhdessä muiden kanssa?
- ▶ Miten saisimme kohtuusliikkehinnän leviämään?

Lähdeluettelo

- Alexander, S. (2015): Basic and Maximum Income. Teoksessa "Degrowth. A Vocabulary for a New Era", D'Alisa G., Demaria F. & G. Kallis (toim.). Routledge.
- Alhojärvi, T., Ryyänänen, S., Toivakainen, N. & R. Van Der Wekken (2015): Solidaarisuus-talous. Teoksessa "Talouden uudet muodot", Jakonen M. & T. Silvasti (toim.). Helsinki, Into Kustannus.
- Asara, V., Otero, I., Demaria, F. & E. Corbera (2015): Socially sustainable degrowth as a social-ecological transformation: repoliticizing sustainability. *Sustainability Science*, No. 321.
- Berg, A. (2013): Puhu hiljaa kulutuksesta. Ilmastovanhemmat ry:n blogi 15.3.2013. <http://ilmastovanhemmat.fi/puhu-hiljaa-kulutuksesta/> (10.9.2015)
- Bina, O. (2013): The green economy and sustainable development: an uneasy balance between the imperatives of crisis management and persisting contradictions. *Environment and Planning C-Government and Policy* 31, s. 1023–1047.
- Cattaneo, C. (2015): Eco-communities. Teoksessa "Degrowth. A Vocabulary for a New Era", D'Alisa G., Demaria F. & G. Kallis (toim.). Routledge.
- Costanza R., Hart M., Posner S. ja J. Talberth (2009): Beyond GDP: The Need for New Measures of Progress. *The Pardee Papers*, No 4. Boston University, Boston.
- Ceballos, G. et al. (2015): Accelerated modern human-induced species losses: Entering the sixth mass extinction. *Science Advances*, Vol. 1, No. 5.
- D'Alisa, G., Demaria F. & G. Kallis, (toim.) (2015): Degrowth: A Vocabulary for a New Era. Routledge.
- Demaria, F., Schneider, E., Sekulova, F. & J. Martinez-Alier (2013): What is Degrowth? From an Activist Slogan to a Social Movement. *Environmental Values* 22, s. 191–215.
- EVA (2014): Neljäs Suomi – EVA:n Arvo- ja asennetutkimus 2014. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2014/03/Neljas-Suomi.pdf> (15.9.2015)
- Great Transition Initiative (2015): Change Agent: Evolution of a Systems Champion. Interview with Gus Speth, August 2015. <http://www.greattransition.org/publication/change-agent> (16.9.2015).
- Heikkurinen, P. (2014): Kestävyyden käsitteen ulottuvuudet. *Tieteessä tapahtuu*, vol. 32, no 4, s. 10–16.
- Hirvilampi, T., Laakso, S. & M. Lettenmeier (2014): Kohtuuden rajat? Yksin asuvien perusturvan saajien elintaso ja materiaalijalanjälki. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 132.
- Hoffrén, J., Kaivo-oja J. & S. Aho (2011): Erään keskeisen tulevaisuuden yhteiskuntapoliittisen päätöksenteon ja seurantamittarin lähtökohdat. Yhteenvedo BKT:n käsitteellisesti ja teoreettisesta kritiikistä. *TUTU-ejulkaisuja* 6/2011. Turku.
- Hoffrén, J. (2011): Kestävän hyvinvoinnin mittaamisen vaihtoehdot. Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 1/2011. Helsinki. http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2011/art_2011-03-07_004.html (30.7.2015)
- Hoffrén, J. (2008). Hyvinvoinnin seuranta vaatii uusia mittareita. Tilastokeskuksen Tieto ja trendit -lehti 7 (2008). http://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-11-12_002.html?s=0 (15.8.2015)
- IPCC (2014): Viides arviointiraportti. Osaraporttien suomenkieliset yhteenvedot: <http://ilmatieteenlaitos.fi/uusin-arviointiraportti>
- Jackson, T. (2009): Prosperity without Growth? The transition to a sustainable economy. UK, Sustainable Development Commission.
- Jakonen, M. & T. Silvasti (toim.) (2015): Talouden uudet muodot. Helsinki, Into Kustannus.
- Järvensivu, P. (2015): Degrowth. Teoksessa "Talouden uudet muodot", Jakonen M. & T. Silvasti (toim.). Helsinki, Into Kustannus.
- Järvensivu, P. (2013): EU tarvitsee suunnan – Vallitseva politiikka ei näe markkinoita pidemmälle. Teoksessa "EU ja Talouskasvu". Eurooppalaisen Suomen raportti nro 10 (1/2013). <http://www.eurooppa-paiva.fi/assets/publications/raporttiA5kesakuu2013.pdf> (15.9.2015)
- Järvensivu, T. & P. Järvensivu (2011): Degrowth-liike Suomessa. Artikkelit *Megafoni.org-verkkojulkaisussa*, <http://www.megafoni.org/degrowth-liike-suomessa/> (18.7.2015)
- Kenis, A. & M. Lievens (2015): Greening the Economy or Economizing the Green Project? When Environmental Concerns Are Turned into a Means to Save the Market. *Review of Radical Political Economics*, 1-18.
- Kepa (2015): Kasvunpakosta kestävään talouteen. Kepan raportti 123. http://www.kepa.fi/sites/kepa.fi/tiedostot/julkaisut/kepa_kasvunpakosta-kestavaan-talouteen.pdf

- Kepa (2014): Äärimmäinen köyhyys ja äärimmäinen rikkaus: Kuinka globaali eriarvoisuus ratkaistaan kestäväen talouden politiikalla. Kepan ajankohtaiskatsaus 16. <https://www.kepa.fi/sites/kepa.fi/tiedostot/julkaisut/ajankohtaiskatsaus-16-aarimmainen-koyhyys-ja-aarimmainen-rikkaus-2014.pdf>
- Käkönen, M. & A. Lounela (2010): Ristiriidattomuuden illuusio: Vihertyvää kehitystä talouden ehdoilla? Sivut 94-95. Teoksessa "Kehitysapukeisarin vaatekaapilla", Koponen J. & T. Kontinen (toim.). Helsinki, Into Kustannus.
- Laitinen, M. & Nurmi K. (2004): Mitä tarkoitetaan aktiivisella kansalaisuudella? http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/aktiivinen_kansalaisuus/mita_tarkoitetaan_aktiivisella_kansalaisuudella (14.9.2015)
- Latouche, S. (2010): Jäähvyäiset kasville. Helsinki, Into Kustannus.
- Miller, Ethan (2010): Solidarity Economy – Key concepts and issues. Teoksessa "Solidarity Economy I: Building Alternatives for People and Planet", Kawano, E., Masterson T. & J. Teller-Ellsberg (toim.). Amherst, MA: Center for Popular Economics. 2010.
- Moilanen, H., Peltokoski J., J. Pirkkalainen J. & T. Toivanen (2014): Uusi osuuskunta: tekijöiden liike. Helsinki, Into Kustannus.
- Mononen, T. & T. Silvasti (toim.) (2012): Hyvä ja paha ruoka. Ruoan tuotannon ja kuluttamisen vaikutukset. Helsinki, Gaudeamus.
- New Economics Foundation (2010): 21 Hours – Why a shorter working week can help us all to flourish in the 21st century. http://b3cdn.net/nefoundation/f49406d81b9ed9c977_p1m6ibgje.pdf (25.8.2015)
- Peltokoski, J. & H. Moilanen (2015): Osuuskunnat ja uusi osuuskuntaliike. Teoksessa "Talouden uudet muodot", Jakonen M. & T. Silvasti (toim.). Helsinki, Into Kustannus.
- Perkiö, J. & J. Kajanoja (2015): Perustulo ja uusi työllisyyspolitiikka. Teoksessa "Talouden uudet muodot", Jakonen M. & T. Silvasti (toim.). Helsinki, Into Kustannus.
- PwC (2014): Two degrees of separation: ambition and reality. Low Carbon Economy Index 2014. <http://www.pwc.co.uk/assets/pdf/low-carbon-economy-index-2014.pdf> (19.8.2015)
- Salonen, A. O. (2014): Ekososiaalinen sivistys – kestäväen hyvinvoinnin perusta. *Natura*, 4/2014.
- Steffen, W. et al. (2015): Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. *Science*, vol. 347 no. 6223.
- Stockholm Resilience Centre (2015): Planetary boundaries 2.0 - new and improved. Saatavilla verkossa: <http://www.stockholmresilience.org/21/research/research-news/1-15-2015-planetary-boundaries-2.0---new-and-improved.html>. (12.10.2015).
- Suomen luonnonsuojeluliitto (2014): Haitalliset tuet kestäväen kehityksen esteinä. Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Helsinki. <https://haitallisetuet.files.wordpress.com/2013/11/sll-haitallisetuet-pdfjulkaisu-27022014.pdf>
- Tikkanen, J. (2015): Yksi juttu taloudesta. *Luonnonsuojelija* 3/2015. http://www.sll.fi/luonnonsuojelija/lehtiarkisto/2015/3_2015/yksi-juttu-taloudesta (20.9.2015)
- Trainer, T. (2013): Can the world run on renewable energy? A revised negative case. *Humanomics*, Vol. 29 Iss: 2, pp. 88–104.
- Turunen, E. & M. Ulvila (2010). Kasvua purkamalla tasapainoiseen ilmastoon. Teoksessa "Kenen ilmasto?", Hakkarainen O. & M. Käkönen (toim.). Helsinki, Vasemmistofoorumi ja Like Kustannus.
- Tykkyläinen, S. (2015): Yhteiskunnallinen yritystoiminta. Teoksessa "Talouden uudet muodot", Jakonen M. & T. Silvasti (toim.). Helsinki, Into Kustannus.
- Ulvila, M. & J. Pasanen (2010): Vihreä Uusjako – fossiilikapitalismista vapauteen. Helsinki, Like.
- Ulvila, M. & J. Pasanen (2009): Sustainable Futures - Replacing Growth Imperative and Hierarchies with Sustainable Ways. *Ulkoministeriö*.
- Unti, B. J. (2015): Job guarantee. Teoksessa "Degrowth. A Vocabulary for a New Era", D'Alisa G., Demaria F. & G. Kallis (toim.). Routledge.
- Victor, P. & G. Rosenblath (2007): Managing without Growth. *Ecological Economics*, 61: 492–504.
- WWF (2014): Living Planet Report 2014: Species and spaces, people and places. Saatavilla verkossa: http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/living_planet_report/ (20.8.2015)
- WWF Suomi (2010): Onnellisuuspoliittinen manifesti: Kohti yhden maapallon tulevaisuuksia. <http://wwf.fi/mediabank/964.pdf> (15.8.2015)
- Ylönen, M. & H. Kuusela (toim.) (2012): Maailmantalouden ABC ja D. *Attac*. http://www.attac.fi/sites/default/files/maailmantaloudenABCjaD_screen.pdf (20.7.2015)

Miten karistaa kasvun pakko harteilta ja kulkea kohti kohtuuden kulttuuria? Miten turvata hyvinvointi huomioiden maapallon kantokyky ja tulevat sukupolvet? Millaisia ovat kohtuutalouden ratkaisut?

Kasvunvara on käytetty – Kohtuutalouden ratkaisut on tiivis tietopaketti kohtuutaloudesta. Se antaa tavalliselle ihmiselle työkaluja puhua taloudesta ja eväitä viedä kohtuuden kulttuuria eteenpäin. Julkaisussa pureudutaan kohtuutalouden käsitteisiin sekä tarkastellaan ympäristön, talouden ja hyvinvoinnin kytköksiä. Kohtuutalouden tarjoamia mahdollisuuksia ja taloudellisen toiminnan vaihtoehtoisia muotoja havainnollistetaan esimerkein. Julkaisu haastaa meidät löytöretkelle etsimään yhdessä uudenlaisia ratkaisuja kestävämmäksi käyneen kasvuideologian tilalle.